

2,9

KVALITA DEMOKRACIE ZA TRETÍ ŠTVRŤROK 2008 PODĽA IVO BAROMETRA: 2,9

INŠTITÚT PRE
VEREJNÉ OTÁZKY

Analytici Inštitútu pre verejné otázky v spolupráci s ďalšími spolupracujúcimi expertmi hodnotia v rámci projektu Inštitútu pre verejné otázky IVO Barometer vývoj kvality demokracie na Slovensku v treťom štvrtroku 2008 celkovou známou 2,9, čo znamená zhoršenie oproti predchádzajúcemu obdobiu tohto roka o 0,1 bodu.

OBSAH

IVO BAROMETER 3/2008
SÚHRNNÉ HODNOTENIE
AKTUALITY | 1 – 3

IVO BAROMETER:
DEMOKRATICKÉ INŠTITÚCIE
A PRÁVNY ŠTÁT | 4 – 5

IVO BAROMETER:
LEGISLATÍVA | 6 – 7

IVO BAROMETER: OCHRANA
A DODRŽIAVANIE ĽUDSKÝCH
A MENŠINOVÝCH PRÁV | 8 – 9

IVO BAROMETER: NEZÁVISLÉ
MÉDIÁ | 10 – 11

IVO BAROMETER: ZAHRANIČNÁ
POLITIKA | 12 – 13

AKTUÁLNE PROJEKTY | 14

EXPERTI IVO V MÉDIÁCH | 15

Oproti hodnoteniu *IVO Barometra* za druhý štvrtrok sa celková známka zhoršila o 0,1 stupňa. Tento negatívny vývoj spôsobilo zhoršenie hodnotenia kvality demokracie v oblasti demokratických inštitúcií a právneho štátu, ako aj nezávislých médií, v ostatných oblastiach sa hodnoty *IVO Barometra* oproti prvému hodnoteniu nezmenili, aj keď v oblasti legislatívy a najmä v oblasti ľudských a menšinových práv autori naznačili ďalšie tendencie, ktorých naplnenie môže v najbližšej budúcnosti negatívne ovplyvniť následné hodnotenie. Vzhľadom na škálu 0,25 bodu, na ktorej hodnotíme vývoj v jednotlivých oblastiach, však nebol prepad v sledovanom období taký výrazný, aby znamenal zníženie hodnotenia v týchto dvoch oblastiach. Súhrnné hodnotenie vývoja kvality demokracie na Slovensku v treťom štvrtroku 2008 pre jednotlivé oblasti vyzerá nasledovne:

Demokratické inštitúcie a právny štát

V treťom štvrtroku 2008 bolo najvýraznejším prvkom vnútropolitického vývoja na Slovensku posilnenie konfrontácie medzi vládnymi a opozičnými stranami, zvýšenie miery verbálnej agresie politikov, vrátane najvyšších ústavných činiteľov, otvorenejšia inklinácia vládnej koalície ku klientelistickým metódam a zanedbávanie princípu nestrannosti vládnutia ako základu demokratickej vlády. Systém najvyšších ústavných inštitúcií pôsobil s dostatočnou mierou stability a funkčnosti, silnejúci stranícky klientelizmus a zámerne vyvolávaná a udržiavaná konfrontácia vo vzťahoch medzi politickými aktérmi však oslabovali jeho demokratický obsah. Objavili sa snahy prostredníctvom návrhov na presadenie etatických predstáv o vývoji ekonomiky spätne zasiahnuť do ustálených, zákonom zakotvených pravidiel (išlo o návrhy na vyvlastnenie podielu zahraničných majiteľov v energetických podnikoch, revíziu uskutočnených privatizačných projektov alebo zmenu dohodnutých pomerov v štatutárnych orgánoch energetických podnikov). Hoci určité indicie naznačujú, že tieto návrhy boli zväčša politickým marketingom, namiereným na masu prívržencov, a že v skutočnosti existujú omnoho kooperatívnejšie kontakty medzi vládou a dotknutými korporáciami na iných úrovniach, nemení to nič na oprávnenosti výčitky, že vládna moc sa snaží identifikovať „vonkajších“ vinníkov problémov, ktoré trápia obyvateľov krajiny, aby zahmlila vlastný podiel na ich neriešení.

Pri aplikovaní práva v jednotlivých prípadoch, týkajúcich sa niektorých politikov vládnej koalície, sa vyskytovala prax používania dvojitého štandardu – akýsi osobitný režim pre

BAROMETER	1. Q/2008	2. Q/2008	3. Q/2008	Vývoj 3. Q/2. Q
Celkové hodnotenie	2,6	2,8	2,9	+ 0,1
Demokratické inštitúcie a právny štát	2,75	2,75	3,00	+ 0,25
Legislatíva	2,50	2,50	2,50	0
Ľudské a menšinové práva	2,75	2,75	2,75	0
Nezávislé médiá	2,50	3,00	3,25	+ 0,25

VÝZVA PROTI PREJAVOM NÁRODNOSTNEJ A RASOVEJ NEZNÁŠANLIVOSTI

Predstavitelia IVO vyslovili znepokojenie nad prejavmi národnostnej a rasovej neznášanlivosti v politickom živote Slovenska. „Nacionalistická rétorika sa stala politickou zbraňou apelujúcou na najprimitívnejšie pudy založené na negatívnych stereotypoch. Názorným príkladom bolo nedávne rokovanie Národnej rady SR o vyslovení nedôvery ministrom spravodlivosti Štefanovi Harabinovi, kde odzneli antisemitské narážky na adresu poslanca Daniela Lipšica.“ Nákazlivý vírus nacionalizmu, pripomína sa vo vyhlásení, sa šíri aj medzi mladých ľudí a do ostatných vrstiev spoločnosti. Medzi prvými signatármi vyhlásenia, „Nebezpečné prekračovanie hraníc“, ktoré medzičasom na www.changenet.sk podpísalo takmer tisíc ľudí, sú M. Bútor a G. Mesežnikov a ďalšie osobnosti slovenského vedeckého, kultúrneho, umeleckého a duchovného života.

PREDNÁŠKA M. BÚTORU O STREDNEJ EURÓPE

Na tohoročnom 8. ročníku pravidelných seminárov o slobodnej spoločnosti opäť vystúpil Martin Bútor. Prednáška o budúcnosti strednej Európy, súčasnom postavení a vyhladkách Slovenska pre slovenských a amerických študentov a amerických pedagógov, ktorá sa konala 10. júla, vzbudila živú diskusiu. Podujatie sa koná z iniciatívy amerického filozofa a teológa a niekdajšieho diplomata Michaela Novaka; začína vždy v Bratislave a pokračuje pobytom a prednáškami v Spišskej Kapitule. Prítomní sa zaujímali o i. o rozvoj vzdelanosti na Slovensku, o otázky imigrantov, o vzťah strednej Európy a EÚ k Rusku.

EXPERTI IVO V DNEPROPETROVSKU A UŽHORODE O EUROATLANTICKEJ INTEGRÁCIÍ

Analytici IVO O. Gyrfářšová a G. Mesežnikov sa zúčastnili na okrúhlym stole *Skúsenosti Slovenska v procese integrácie do NATO*, ktorý sa konal 24. júna 2008 v Dnepropetrovske. Dňa 19. septembra sa G. Mesežnikov a M. Bútor zúčastnili v Užhorode na panelovej diskusii *Euroatlantická integrácia: skúsenosti Slovenska pre Ukrajinu*. V spolupráci s IVO podujatia zorganizovali Centrum euroatlantickej integrácie (CEI) v Dnepropetrovske, Informačné centrum NATO v Užhorode a Nadácia Demokratické iniciatívy (DIF) v Kyjeve.

IVO NA SEMINÁRI O STREDNEJ EURÓPE V SAN SEBASTIANE

V dňoch 14. – 18. júla 2008 sa prezident IVO G. Mesežnikov zúčastnil na 20. jubilejnom seminári o strednej Európe, ktorý sa konal v rámci letnej školy na Baskickej univerzite

zástupcov dominantných politických síl, odlišný od štandardného režimu, platného pre ostatných občanov. Pre súčasnú vládnu koalíciu je tiež charakteristická absencia snahy o také legislatívne úpravy, ktoré by vytvárali systémové bariéry proti korupcii a straníckemu klientelizmu.

Je vidieť, že v prípade potreby predseda vlády propaguje „ploché“ videnie demokratickej vlády ako bezhodnotového boja partikulárnych záujmov, zbaveného ideí a hodnôt, ktoré sa neviažu k bezprostrednému uspokojeniu potrieb účastníkov. Takéto cynické videnie demokracie nepovzbudzuje občanov k rozvíjaniu politických aktivít založených na rozvíjaní vzťahu k verejnému záujmu a „spoločnému dobru“. Navyše neslobodno podceňovať nárast verbálnej agresie u politikov vládnej koalície, je to vždy prvý stupeň k šíreniu násilia či represie voči účelovo vybraným jednotlivcom či skupinám.

Legislatíva

V sledovanom období proces legislatívnej tvorby nezaznamenal zásadnejšie vybočenie z doterajšej línie. Spoločným menovateľom prístupu vládnej koalície bola nielen snaha prezentovať pripravované a schvaľované právne normy ako naplňovanie priorít, definovaných programovým vyhlásením vlády, ale aj pretrvávajúce odmietnutie akýchkoľvek legislatívnych návrhov, predkladaných poslancami opozičných strán, iba na základe politickej príslušnosti a bez vecného zdôvodnenia (aj v situáciách vyžadujúcich si promptné riešenie). Symptomatické boli aj návrhy na skrátené legislatívne konanie v prípadoch, keď si takýto postup situácia nevyžadovala (svedčila o tom o. i. aj argumentačná vratkosť oficiálneho zdôvodnenia), ako aj pokračujúca prax nepriamej novelizácie zákonov (t. j. novelizácie nesúvisiacich zákonov). V legislatívnej oblasti bol aj naďalej zreteľný trend uprednostnenia záujmov štátu, interpretovaných ako celospoločenské záujmy, na úkor práv jednotlivých skupín občanov (napríklad práv občanov vlastníť majetok a nakladať s ním).

O tom, akým spôsobom do procesu legislatívnej tvorby zasahujú úvahy o politickom dopade chystaných sociálno-ekonomických opatrení, najmä o možnej odozve zo strany určitej časti populácie, svedčí úsilie o novelizáciu trestného práva v súvislosti so zavedením eura.

Novela zákona o súdoch smeruje k posilňovaniu postavenia výkonnej moci v oblasti správy súdov na úkor sudcovskej samosprávy. V súvislosti najmä s navrhovaným oprávnením ministra spravodlivosti odvolať predsedov súdov aj z iných (bližšie neurčených) dôvodov, ako je porušenie zákona, možno vysloviť obavy zo zvyšovania vplyvu ministerstva spravodlivosti na osoby predsedov súdu a prostredníctvom nich aj na samotných sudcov.

Schválenie pôvodnej podoby zákona o preukazovaní pôvodu majetku formou ústavného zákona (po tom, čo Ústavný súd SR skonštatoval, že je v rozpore s ústavou) by znamenalo, že by tak legislatívna moc vylúčila z hry moc súdnu. Takýmto spôsobom schvaľovania legislatívnych návrhov by bola jedna moc v štáte (zákonodarná) neprimerane silnejšia nad ostatnými dvomi – súdnou a výkonnou, pričom tieto tri moci majú byť vybalansované.

Ochrana a dodržiavanie ľudských a menšinových práv

V hodnotenom období bolo v oblasti ľudských práv zaznamenaných niekoľko momentov, signifikantných z hľadiska ich potenciálu reflektovať stav v dodržiavaní ľudských práv, ako aj z hľadiska trendov, ktoré môžu predznamenávať. V oblasti reflexie legislatívy, verejných politík a celkovej implementácie ľudských práv v SR bolo významné najmä zverejnenie *Správy o dodržiavaní ľudských práv v Slovenskej republike za rok 2007* Slovenským národným strediskom pre ľudské práva (SNSLP) koncom júna 2008. Hoci tejto správe nemožno v porovnaní so správami SNSLP z minulých rokov uprieť viacero pozitívnych kvalitatívnych posunov – napríklad v koncepcii a systematike správy, v metodológii spracovania, ale aj v jej samotnom obsahu a informačnej bohatosti, táto správa má stále svoje rezervy. V správe chýbajú najmä jasné postoje SNSLP k niektorým opísaným prípadom porušovania ľudských práv a konkrétnejšie odporúčania pre oblasť legislatívy a verejných politík.

Neštandardný prístup štátnych orgánov k právu verejnosti na rozhodovacích procesoch, sa materializoval počas leta v dvoch veľkých konkrétnych kauzách – v otázke novej skládky odpadu v Pezinku, kde orgány naďalej ignorujú hlas tisícov občanov a občianok i stanoviská nezávislých odborníkov a odborničok, a v otázke vyvlastňovania na účely diaľničných stavieb aj bez ukončeného stavebného konania, kde v obci Šútovo už zrejme dochádza k nezvratným procesom.

Ani v letných mesiacoch neutíchali prejavy nenávisťných vyhlásení voči Maďarom z úst predsedu SNS Jána Slotu a iných predstaviteľov tejto strany. Stanovisko premiéra a iných vládnych činiteľov, že tieto vyjadrenia sú len svojrúznou reakciou na slová a činy politikov SMK, je čoraz ťažšie udržateľné: SMK totiž počas leta nerobila takmer nič. Protimaďarské a antisemitské výroky vysokých ústavných činiteľov, ktorí sú na čele rezortov s kľúčovými úlohami v oblasti ochrany ľudských práv, sú alarmujúce. Okrem politickej nekorektnosti, hrubosti, nekultúrnosti a potenciálu podnecovať šírenie nenávisťných, netolerantných a diskriminačných nálad a predsudkov totiž veľavravne odrážajú fakt, že predstavitelia verejnej moci, ktorí by mali ľudské práva chrániť, nemajú dostatočnú predstavu o ich obsahu.

Nezávislé médiá a médiá verejnej služby

V treťom štvrtroku bolo zrejme najsledovanejšou udalosťou uplatňovanie nového tlačového zákona. V prvých mesiacoch jeho uplatňovania však zatiaľ nedošlo k jeho zneužívaniu na masívnejšie ataky voči printovým médiám. Znepokojujúcejšie však boli pokračujúce ataky na novinárov zo strany niektorých predstaviteľov vládnej koalície, ako aj stupňujúce sa aktivity smerujúce k obmedzeniu nezávislosti médií verejnej služby – tieto aktivity sa diali v rovine personálnej, legislatívnej, ako aj v rovine rozhodnutí regulačných orgánov.

Vzhľadom na vývoj okolo tlačového zákona sa otvára otázka, či boli stanoviská médií a mimovládnych organizácií ohlasujúce zásah proti slobode tlače zbytočnou a hysterickou reakciou. Zbytočnou určite nie. „Ťaženie“ voči právu na odpoveď počas prijímania normy, ktoré vyvolalo v malej miere ohlas aj za hranicami krajiny, deklasifikovalo nový inštitút čitateľskej reakcie na pochybný a nedemokratický nástroj. Ak by (v prvom rade koalíční) politici začali hŕfné zasielať žiadosti o odpoveď, vyvrátili by slová premiéra Roberta Fica o tom, že právo na odpoveď je určené občanom, nie politikom.

Významným krokom k obmedzeniu nezávislosti verejnoprávnej televízie bol „nenápadný“ návrh na obmedzenie reklamy v STV. To všetko v čase, keď nie je doriešená zmluva so štátom a ministerstvo kultúry v podstate poza chrbát médií verejnej služby pripravuje zásadné rozhodnutia o výstavbe spoločného mediálneho komplexu, do ktorého by sa mali STV aj SRO presťahovať. Je neakceptovateľné, že zástupcovia STV ani SRO nemajú reálny dosah na konečné rozhodnutie v tejto veci, napriek tomu, že ide o rozhodnutie, ktoré sa týka ich budúcnosti, nakladania s ich majetkom a plnenie služby verejnosti, ktorá im vyplýva zo zákona.

Z pohľadu nového zákona, ktorý robí z Tlačovej agentúry SR verejnoprávnu inštitúciu možno ako nedostatok vnímať nevysporiadanie návrhu s uplatňovaním článku 86 ods. 2 Zmluvy o ES na štátnu pomoc vo forme náhrady za služby vo verejnom záujme udeľovanej niektorým podnikom povereným poskytovaním služieb všeobecného hospodárskeho záujmu. Nevysporiadanie sa s podmienkami rozhodnutia EK 2005/842/ES môže spochybníť naplnenie podmienok štátnej pomoci, ktoré v prípade TA SR už EK od Slovenskej republiky vyžadovala.

Zahraničná politika z eurointegračného a transatlantického aspektu

V uplynulom štvrtroku sa v zahraničnopolitickej oblasti potvrdili niektoré tendencie, ktoré sa vyprofilovali v predchádzajúcich dvoch rokoch. Slovensko plnilo záväzky vyplývajúce z členstva v NATO (posilňovanie vojenskej prítomnosti v Afganistane), preukazovalo stabilnú podporu prehľbovania i rozširovania EÚ (s aktuálnym dôrazom na Chorvátsko), ako aj podporu proeurópskeho smerovania Ukrajiny. Súčasne sa naďalej komplikovali slovensko-maďarské vzťahy, čo už nemožno považovať za prechodný jav, sú poznačené dlhšie trvajúcou krízou. Ambivalentný zostáva tiež vzťah k Rusku. SR na jednej strane odsúhlasuje bezpečnostné a politické dokumenty a rozhodnutia NATO a EÚ týkajúce sa Ruskej federácie, vrátane kritiky zásahu v Gruzínsku. Zároveň je však slovenská diplomacia voči Rusku značne opatrná a časť politickej špičky, osobitne premiér Robert Fico, mu prejavuje mnohovrstevnatú náklonnosť.

Zatiaľ čo viacerí európski politici a experti sa vážne zamýšľajú nad dopadom gruzínskej krízy na politiku Západu voči Rusku; zatiaľ čo obaja kandidáti v predvolebných prezidentských diskusiách v USA dali najavo, že si plne uvedomujú zmenenú situáciu a potrebu konať; zatiaľ čo niektorí predstavitelia nových členských štátov EÚ a NATO vrátane našich susedov začínajú čoraz sústredenejšie analyzovať svoje záujmy; zatiaľ čo česká tajná služba zverejnila alarmujúcu správu o rastúcich aktivitách a manipuláciách ruských agentov spravodajských služieb v ČR – na Slovensku prevažujúca časť vládnucich elít ani ich expertné zázemie akoby neregistrovali našu vlastnú zraniteľnosť, spojenú s energetickou závislosťou a geografickou polohou i so susedstvom so strategicky dôležitým, no potenciálne ohroziteľným susedom – s Ukrajinou. Výnimku predstavuje pracovná návšteva premiéra Fica v polovici septembra v Nórsku, kde sa hovorilo aj o možnostiach „zúčastňovať na dovoze aj z iných krajín ako Ruská federácia“. Je však otázne, v akej miere dokáže vládna garnitúra prepojiť dlhodobjšie strategické uvažovanie s pragmatickými krokmi, ktoré posilnia zahraničnopolitickú a bezpečnostnú pozíciu Slovenskej republiky. Žiadala by sa tiež fundovaná účasť opozičných elít v tejto diskusii. Nemala by to však byť iba záležitosť politických lídrov: nezanedbateľnú úlohu by mohla zohrať aj expertná zahraničnopolitická a bezpečnostná komunita, akademické kruhy, predstavitelia biznisu, aktivisti občianskych organizácií i ľudia z médií.

Detailné hodnotenie jednotlivých oblastí nájdete na stranách 4 – 13.

v San Sebastiane (Španielsko). Ústrednou témou seminára bola susedská politika Európskej únie, najmä vzťahy s Ruskom. Medzi účastníkmi boli viacerí španielski a stredo európski experti, novinári a verejní činitelia, o. i. eurokomisár Joaquín Almunia, bývalý poľský prezident Aleksander Kwasniewski, Adam Michnik a iní.

IVO VYDAL PUBLIKÁCIU V UKRAJINČINE

„Na ceste k euro-atlantickej integrácii Ukrajiny – slovensko-ukrajinský dialóg susedov“ čiže ПРО ЄВРОАТЛАНТИЧНУ ІНТЕГРАЦІЮ УКРАЇНИ. Діалог сусідів: Україна – Словаччина je názov novej publikácie Inštitútu pre verejné otázky. Je určená pre ukrajinskú verejnosť a prístupným spôsobom hovorí o skúsenostiach Slovenska z prístupového procesu i z členstva v EÚ a NATO. Kniha vznikla v rámci projektu Pomoc Ukrajine pri zvyšovaní informovanosti verejnosti o NATO: skúsenosti Slovenska, ktorý podporilo Ministerstvo zahraničných vecí Slovenskej republiky. Na publikáciu prispel aj odbor Verejnej diplomacie NATO.

IVO NA FESTIVALE BAŽANT POHODA

M. Bútor vystúpil 19. júla 2008 v debata o Bielorusku zorganizovanej v rámci hudobného festivalu Pohoda, ktorý je známy spájaním rôznych hudobných žánrov i rozličných umeleckých disciplín, otváraním priestoru pre debaty, prezentácie, diskusné fóra, kde sa popri hudobníkoch cítia doma i spisovatelia, občianski aktivisti, filmári, divadelníci, fotografi, terapeuti či žurnalisti. „Bielorusko má veľký potenciál, najmä vo svojich mladých ľuďoch,“ povedal Martin Bútor, ktorý hovoril aj o spolupráci IVO s bieloruskými partnermi, „neslobodné pomery ho však neumožňujú naplno využívať“.

M. BÚTORA NA SEMINÁRI V HAAGU

Na seminári v Haagu venovanom udalostiam v roku 1968 a dôsledkom sovietskej okupácie Československa vystúpil s príspevkom „Vplyv československej krízy v roku 1968 a slovenské zahraničnopolitické myslenie po roku 1989“ M. Bútor, čestný prezident IVO a veľvyslanec Slovenska v USA v rokoch 1999 – 2003. Seminár sa uskutočnil v Netherlands Institute of International Relations Clingendael v Haagu. „Dvadsať rokov po Novembri 1989 je zrejme – a súčasná domáca vnútropolitická situácia, ako aj obnovené agresívne správanie Ruska – to len potvrdzujú, že k trom hlavným veľkým výzvam po zmene režimu v roku 1989, t. j. k budovaniu demokracie, trhovej ekonomiky a vyriešeniu otázok štátoprávneho usporiadania, bolo treba pridať ešte ďalšiu, rovnako dôležitú: ukotvenie novej demokracie v západnom bezpečnostnom systéme,“ konštatoval M. Bútor.

Hodnota ratingu IVO Barometra za tretí štvrtrok 2008 v oblasti *Demokratické inštitúcie a právny štát* je 3,00.

Autori podkladových analýz

Prof. PhDr. SOŇA SZOMOLÁNYI, Phd.

Mgr. PETER UČEN

PhDr. GRIGORIJ MESEŽNIKOV

V treťom štvrtroku 2008 bolo najvýraznejším prvkom vnútropolitického vývoja na Slovensku posilnenie konfrontácie medzi vládnymi a opozičnými stranami, zvýšenie miery verbálnej agresie politikov, vrátane najvyšších ústavných činiteľov, otvorenejšia inklinácia vládnej koalície ku klientelistickým metódam a zanedbávanie princípu nestrannosti vládnutia ako základu demokratickej vlády. Systém najvyšších ústavných inštitúcií pôsobil s dostatočnou mierou stability a funkčnosti, silnejúci stranický klientelizmus a zámerne vyvolávaná a udržiavaná konfrontácia vo vzťahoch medzi politickými aktérmi však oslabovali jeho demokratický obsah. Objavili sa snahy prostredníctvom návrhov na presadenie etatických predstáv o vývoji ekonomiky spätne zasiahnuť do ustálených, zákonom zakotvených pravidiel (išlo o návrhy na vyvlastnenie podielu zahraničných majiteľov v energetických podnikoch, revíziu uskutočnených privatizačných projektov alebo zmenu dohodnutých pomerov v štatutárnych orgánoch energetických podnikov). Hoci určité indície naznačujú, že tieto návrhy boli zväčša politickým marketingom, namiereným na masu prívržencov, a že v skutočnosti existujú omnoho kooperatívnejšie kontakty medzi vládou a dotknutými korporáciami na iných úrovniach, nemení to nič na oprávnenosti výčitky, že vládna moc sa snaží identifikovať „vonkajších“ vinníkov problémov, ktoré trápia obyvateľov krajiny, aby zahmlila vlastný podiel na ich neriešení.

Pri aplikovaní práva v jednotlivých prípadoch, týkajúcich sa niektorých politikov vládnej koalície, sa vyskytovala prax používania dvojitého štandardu – akýsi osobitný režim pre zástupcov dominantných politických síl, odlišný od štandardného režimu, platného pre ostatných občanov. Názorne sa to prejavilo na príklad v Národnej rade SR pri vyšetrovaní prípadu falšovania podpisu poslanca Jána Slotu poslancom Rafaelom Rafajom na prezenčnej listine, dokumentujúcej dochádzku poslancov na rokovanie parlamentu. Po prvé, predseda NR SR Pavol Paška de facto kryl zjavný podvod, keď znemožnil riadne vyšetrovanie prípadu a odmietol sprístupniť interné videonahrávky v budove parlamentu, ktoré by s definitívnou platnosťou potvrdili alebo vyvrátili, či podpis bol naozaj falšovaný. Predseda parlamentu sa uspokojil s tým, že J. Slota uznal „pravosť“ svojho podpisu. Po druhé, imunitný a mandátový výbor NR SR, v ktorom má väčšinu vládna koalícia, nezaujal ku kauze nijaké stanovisko a označil odpoved' obidvoch dotknutých poslancov na otázky okolo pravosti podpisu za „dostačujúcu“. Po tretie, v polovici augusta prokuratúra oznámila, že trestné oznámenie v príslušnej veci bolo odmietnuté s tým, že ani

prokuratúra ani polícia už falšovanie podpisu nebudú vyšetrovať. Podľa prokuratúry nemôže ísť o trestný čin falšovania verejnej listiny, keďže prezenčná listina NR SR nie je „verejná“ a nejde o podvod, pretože sa „nikto neobohatí“. Postup prokuratúry v kauze falšovania podpisu poslanca vyvoláva podozrenie, že išlo o snahu zamiesť celú kauzu „pod koberec“ z politických dôvodov.

V sledovanom období sa objavil prípad porušenia pravidiel financovania politických strán. Jeho priebeh a najmä riešenie ukázali nielen slabosť legislatívnych záruk, ktoré majú zabrániť použitiu nekalých metód, ale aj tolerovanie spôsobov financovania nezlučiteľných s princípmi transparentnosti politickými stranami. Zatiaľ čo v prípade prevzatia malých darov (50 000 Sk) od donorov, ktorí zo zákona nemajú právo financovať politické strany (podniky s majetkovou účasťou štátu alebo samosprávy), finančný výbor parlamentu dosiahol nápravu a dve strany – ĽS-HZDS a KDH – museli spomínané dary vrátiť, v prípade darov od fyzických osôb pre ĽS-HZDS vo výške 11 mil. Sk nijaký orgán verejnej moci vecné stanovisko nezaujal (finančný výbor parlamentu odmietol konštatovať porušenie zákona iba preto, že právna expertiza prípadu, ktorú dodali opoziční poslanci, nebola podpísaná) a dôvodné podozrenie z použitia nekalých metód pretrváva. Okolnosti prípadu, výška darovanej sumy, udávaný spôsob odovzdania daru, osobnostný profil darujúcich a v okamihu odovzdania daru existujúce finančné záväzky ĽS-HZDS naznačujú, že mohlo ísť o fiktívnu účtovnú operáciu, zmyslom ktorej bolo formálne (zákonom požadované) vyrovnanie časti finančných záväzkov ĽS-HZDS voči ekonomickým subjektom, fakticky vystupujúcim ako sponzori strany.

V médiách zverejnené informácie o klientelistických praktikách pri rozdeľovaní verejných zdrojov a obsadzovaní pozícií v štátnych inštitúciách naznačili, že zakorenenosť klientelizmu po dvoch rokoch vládnutia koalície Smer-SD – SNS – ĽS-HZDS nadobudla systémovú podobu. Jedným z názorných príkladov bol prípad stomiliónových dotácií pre tzv. sociálne podniky v regiónoch. Podľa zverejnených informácií boli tieto neziskové organizácie účelovo vytvorené predstaviteľmi strany Smer-SD, pričom boli s touto stranou personálne prepojené prostredníctvom zástupcov v štatutárnych orgánoch. Reagujú na kritické ohlasy na klientelistickú prax v činnosti vládnej koalície, urobil premiér R. Fico vyhlásenie, ktoré sa dalo považovať za zatiaľ najotvorenejšiu podporu stranického klientelizmu a pokus zmeniť sociálnu definíciu klientelizmu

V treťom štvrtroku 2008 bolo najvýraznejším prvkom vnútropolitického vývoja na Slovensku posilnenie konfrontácie medzi vládnymi a opozičnými stranami, zvýšenie miery verbálnej agresie politikov, vrátane najvyšších ústavných činiteľov, otvorenejšia inklinácia vládnej koalície ku klientelistickým metódam a zanedbávanie princípu nestrannosti vládnutia ako základu demokratickej vlády.

– z negatívneho spoločenského fenoménu na legitímnu prax. Premiér vyhlásil, že preferovanie projektov, podaných osobami blízkymi stranám vládnej koalície v prípade, ak sú viaceré podané projekty svojou kvalitou rovnocenné, je absolútne v poriadku a že takto bude vláda postupovať aj ďalej. Tvrdil, že ak projekty zástupcov vládnych strán, disponujúcich „dvojtretinovou“ podporou verejnosti, nezískajú štátne dotácie, pôjde o diskrimináciu veľkej časti obyvateľstva, de facto všetkých priaznivcov vládnej koalície. Uviedol tiež, že „takto to funguje všade“, keďže v politike existujú „iba záujmy“, a že keby sa od tohto modelu ustúpilo, politický systém by sa rozpadol. Premiér zdôraznil, že politický systém funguje predovšetkým vďaka prepojeniu politických strán a ich nominantov v miestnej a regionálnej samospráve. Výroky R. Fica, zdôvodňujúce klientelistické praktiky, môžu mať ďalekosiahly dopad najmä v oblasti boja proti korupcii. Môžu viesť k ďalšej expanzii klientelizmu, ktorý svojou podstatou znehodnocuje existujúce demokratické mechanizmy.

Je vidieť, že v prípade potreby predseda vlády propaguje „ploché“ videnie demokratickej vlády ako bezhodnotového boja partikulárnych záujmov, zbaveného ideí a hodnôt, ktoré sa neviažu k bezprostrednému uspokojeniu potrieb účastníkov. Takéto cynické videnie demokracie nepovzbudzuje občanov k rozvíjaniu politických aktivít založených na rozvíjaní vzťahu k verejnému záujmu a „spoločnému dobru“.

V sledovanom období sa uskutočnili dve zmeny v personálnom zložení vládneho kabinetu – na postoch ministrov životného prostredia a pôdohospodárstva. Obidve výmeny sa uskutočnili bez politických turbulencií a konfliktov vo vzťahoch medzi koalíčnymi stranami a v súlade so zákonnými predpismi. Symptomatické však bolo klientelistické pozadie dôvodov vedúcich k obidvom personálnym zmenám, ako aj dlhšie trvajúce hľadanie kandidáta na funkciu ministra životného prostredia nominujúcou stranou (SNS). Problematickým bodom zostáva pozadie doterajších podnikateľských aktivít nového ministra, ktorý ani na opakované výzvy novinárov nevysvetlil, z akých prostriedkov splatili jeho firmy dlh voči Sociálnej poisťovni práve v deň, keď bol vymenovaný za člena vlády.

Pocit právnej istoty a možnosti občanov ovplyvňovať rozhodnutia orgánov výkonnej moci utrpeli ranu, keď občania Pezinka nadobudli presvedčenie, že nie je možné dosiahnuť splnenie ich požiadaviek ohľadne zastavenia výstavby skládky v tomto meste. Opakovane sa ukazovalo, že stavebník kontroverznej stavby si užíval ľahostajnosť alebo nezáujem príslušných orgánov, a pod rôznymi zámienkami pokračoval v stavbe skládky, napriek ustavičnému poukazovaniu verejnosti na pravdepodobnú protizákonnosť týchto aktivít.

Symptomatický bol pokus o novelizáciu cestného zákona, keď poslanec vládnej koalície po dohode s exekutívou (ministerstvo dopravy) svojím návrhom umožnil zvýšenie počtu ciest, ktoré sa budú môcť stavať na „nevyvlastnených“ pozemkoch v špeciálnom režime, dlhodobo vzbudzujúcom odpor verejnosti pre pravdepodobnú protústavnosť (a bezprecedentný atak na vlastnícke práva). Je to snaha presadiť kontroverzné iniciatívy, ktoré majú potenciál vyvolať odpor verejnosti spôsobom, zahmlievajúcim rolu výkonnej moci.

V parlamente bol v septembri zaznamenaný pokus o iniciovanie trestného stíhania poslanca, ktorý predložil návrh na vyslovenie nedôvery členovi vlády pod zámienkou, že údajne priložil k tomuto návrhu „sfaľovaný“ dokument. Hoci pravosť dokumentu nevyvolávala nijaké pochybnosti od samého začiatku (čo napokon potvrdil aj generálny prokurátor), uznesenie, navrhnuté ĽS-HZDS, podporila drvivá väčšina poslancov strán vládnej koalície: až 75 poslancov hlasovalo za tento návrh pri prvom hlasovaní, ktoré však bolo neplatné pre neuznásateľnosť NR SR. Uznesenie napokon v druhom hlasovaní dostatočnú podporu nezískalo. Návrh na iniciovanie trestného stíhania poslanca za jeho aktivity pri výkone funkcie možno vnímať ako pokus parlamentnej väčšiny zastrašiť poslanca namiesto toho, aby sa použili štandardné procedúry demokratickej deliberácie, alebo sa uplatnil štandardný disciplinárny postih.

Veľký význam pre stabilitu ústavného systému SR a dodržiavanie princípov právneho štátu malo rozhodnutie Ústavného súdu SR (ÚS SR) vo veci zákona o preukazovaní pôvodu majetku. Kauza však nebola politicky celkom uzavretá samotným rozhodnutím súdu a má potenciál zasiahnuť do ďalšieho vývoja systému ústavných inštitútov. Ústavný súd označil zákon o preukazovaní pôvodu majetku ako celok za neústavný (bol to prvý prípad v dejinách SR, keď celá právna norma bola vyhlásená za odporujúcu ústave). ÚS SR rozhodoval v príslušnej veci takmer tri roky, v období od volieb 2006 sa tak dialo v podmienkach nepriameho politického tlaku zo strany niektorých zástupcov výkonnej moci smerom k zaujatiu určitého, pre istú časť vládneho zoskupenia prijateľnejšieho rozhodnutia. Verdikt ÚS SR sa však s naznačovaným „žiaducim“ rozhodnutím rozišiel. Ako uviedol ÚS SR, zákon schválený v roku 2005 na návrh R. Fica je v rozpore s ústavným princípom právnej istoty, je retroaktívny vo vzťahu k nadobudnutým právam, pripúšťa nadmerné zasahovanie do práva vlastníť majetok a má aj ďalšie nedostatky.

Po zverejnení rozsudku ÚS SR bol prezentovaný zámer opätovne schváliť diskvalifikovanú normu, avšak už v podobe ústavného zákona. Túto myšlienku si osvojili niektorí predstavitelia vládnej koalície a opozície. V prípade, ak parlament takýto zákon schváli, dôjde k precedenčnému „vlámaniu“ sa do ústavného systému s mimoriadne nepriaznivými následkami pre jeho stabilitu a funkčnosť v budúcnosti.

V procese rozhodovania o zákone o preukazovaní pôvodu majetku ÚS SR podnikol nezvyčajný – a pre reputáciu súdu riskantný, ak sa stane bežnou praxou – krok, keď na požiadanie účastníka konania, predsedu NR SR, odročil vyhlásenie rozhodnutia (podľa iných dokonca aj hlasovanie sudcov) na termín vyhovujúci zúčastnenej strane. I keď to tak nemuselo byť, súd sa nemohol vyhnúť podozreniu, že táto benevolencia slúžila na uľahčenie situácie vládnej koalície, v ktorej by vyhlásenie rozhodnutia v danom čase mohlo spôsobiť dramatické nezhody medzi jej členmi.

Podobne dôveryhodnosti súdu neprospejú ani medializované pochybnosti o príčinách stavu, keď viac ako pol roka nebol poverený sudca schopný rozhodnúť o oprávnenosti podania na ÚS SR v prípade zákona umožňujúceho stavať diaľnice na pozemkoch, ktoré ešte nie sú predané, ani vyvlastnené. Objavili sa úvahy, že príčinou mohla byť nečinnosť sudcu – spravodajcu, ktorý má mať veľmi úzke väzby na jeden zo subjektov vládnej koalície. Cieľom odďaľovania rozhodnutia by potom mohla byť snaha dať výkonnej moci čas na uskutočnenie praktických krokov v duchu zásady *fait accompli*, čo by opatrenia vedúce k výstavbe na sporných pozemkoch urobili de facto nezvratnými.

O stave demokratických inštitúcií a právneho štátu vypovedá nielen to, čo sa mení, ale aj to, čo vládna väčšina nerobí. Vychádzajúc z uvedených prípadov narastajúceho a premiérom posväteného klientelizmu vidíme, že pre túto vládnú koalíciu je charakteristická absencia snahy o také legislatívne úpravy, ktoré by vytvárali systémové bariéry proti korupcii a straníckemu klientelizmu. Personálne výmeny, ktorými uspokojuje premiér svojich voličov, len zahmlievajú tento chronický problém a vôbec ho neriešia. Najmä v situácii, keď nefungujú neformálne bariéry, sa žiada posilniť inštitucionálne prekážky zneužívania verejných financií. Bilancia počtu ustanovených pravidiel, zákonov a bariér sa u tejto vlády blíži k nule. Preto aj podiel súčasnej vládnej koalície na budovaní demokratického inštitucionálneho rámca nemožno hodnotiť pozitívne.

Nárast verbálnej agresie u politikov vládnej koalície nemožno podceňovať, je to vždy prvý stupeň k šíreniu násillia či represie voči účelovo vybraným jednotlivcom či skupinám. Obzvlášť nebezpečnou sa takáto agresia stáva, ak paralelne pozorujeme vo viacerých prípadoch prejavy pasívneho postoja tých inštitúcií právneho štátu, ktoré by sa mali v takýchto prípadoch správať aktívne. Naznačuje to istú stratu ich nezávislosti od politickej moci.

Pri aplikovaní práva v jednotlivých prípadoch, týkajúcich sa niektorých politikov vládnej koalície, sa vyskytovala prax používania dvojitého štandardu – akýsi osobitný režim pre zástupcov dominantných politických síl, odlišný od štandardného režimu, platného pre ostatných občanov.

BAROMETR

Hodnota ratingu IVO Barometra za tretí štvrtrok 2008 v oblasti *Legislatíva* je 2,50.

Autori podkladových analýz

Mgr. JAROSLAV PILÁT

PhDr. GRIGORIJ MESEŽNIKOV

JUDr. ERNEST VALKO, PhD.

V sledovanom období proces legislatívnej tvorby nezaznamenal zásadnejšie vybočenie z doterajšej línie. Spoločným menovateľom prístupu vládnej koalície bola nielen snaha prezentovať pripravované a schvaľované právne normy ako naplňovanie priorit, definovaných programovým vyhlásením vlády, ale aj pretrvávajúce odmietnutie akýchkoľvek legislatívnych návrhov, predkladaných poslancami opozičných strán, iba na základe politickej príslušnosti a bez vecného zdôvodnenia (aj v situáciách vyžadujúcich si promptné riešenie). Symptomatické boli aj návrhy na skrátené legislatívne konanie v prípadoch, keď si takýto postup situácia nevyžadovala (svedčila o tom o. i. aj argumentačná vratkosť oficiálneho zdôvodnenia), ako aj pokračujúca prax nepriamej novelizácie zákonov (t. j. novelizácie nesúvisiacich zákonov). V legislatívnej oblasti bol aj naďalej zreteľný trend uprednostnenia záujmov štátu, interpretovaných ako celospoločenské záujmy, na úkor práv jednotlivých skupín občanov (napríklad práv občanov vlastniť majetok a nakladať s ním).

Od konca júna do konca septembra 2008 sa v legislatívnej oblasti oproti iným mesiacom tempo zmiernilo, čo súviselo s obdobím letných prázdnin. V medzirezortnom pripomienkovom konaní sa objavilo dovedna 108 materiálov, z toho 17 návrhov zákonov. Vláda SR v sledovanom období schválila 42 návrhov zákonov, vrátane balíkov návrhov zákonov, ktoré súvisia so zavedením eura na Slovensku. Na niektorých schôdzach vlády (napríklad v dňoch 2., 9. a 16. júla) nebol schválený žiadny návrh zákona, na prvom „poprázdňinovom“ rokovaní vlády 20. augusta bol naopak posúdený nezvykle vysoký počet návrhov zákonov (34), značnú časť z nich tvorili práve návrhy, súvisiace so zavedením eura (12).

V júni – júli 2008 sa uskutočnila 24. schôdza Národnej rady SR, hodnotenie časti jej programu bolo zahrnuté do predchádzajúceho vydania IVO Barometra. Ďalšie dve schôdze parlamentu sa v sledovanom období zaoberali personálnymi otázkami – návrhmi na vyslovenie nedôvery ministrom financií Jánovi Počiatkovi a ministrom spravodlivosti Štefanovi Harabinovi (ani jeden z týchto návrhov nezískal dostatočnú podporu). Od 9. septembra 2008 prebieha riadna 27. schôdza NR SR.

Na 24. schôdzi NR SR bolo v prvom čítaní schválených 10 vládných návrhov zákonov a dva poslanecké návrhy, pričom išlo o návrhy koalíčných poslancov. Opoziční poslanci predložili 11 návrhov zákonov, ani jeden z nich však neprešiel do druhého čítania. Naďalej sa prejavuje jasný trend odmietania akejkoľvek opozičnej legislatívnej aktivity.

V druhom čítaní bolo schválených spolu 19 návrhov zákonov, z toho 12 vládných a 7 poslaneckých (koaličných), to isté číslo v rovnakom pomere je výsledkom hlasovania poslancov NR SR v treťom čítaní.

Na júnovej schôdzi parlamentu poslanci Pavol Paška a Miroslav Číž (obaja Smer-SD) predložili návrh novely zákona o rokovanom poriadku NR SR ako reakciu na podvody pri evidencii účasti poslancov na schôdzach NR SR. Išlo o reakciu na kauzu falšovania podpisu poslanca Jána Slotu v jeho neprítomnosti poslancom Rafaelom Rafajom (SNS). J. Slota bol

oficiálne vykázaný ako prítomný a mal tak nárok na vyplatenie plného poslaneckého platu. S návrhom na riešenie vzniknutej situácie prišiel aj poslanec Daniel Lipšic (KDH). Poslanci vládnej koalície však neprejavili žiadny záujem o spoluprácu, ani o prípadné spojenie návrhov do jedného, resp. vylepšenie jedného z návrhov o niektoré ustanovenia toho druhého. Návrh D. Lipšica odmietli už v prvom čítaní, hoci obidva návrhy mali riešiť situáciu všetkých poslancov v NR SR – teda nielen koalíčných, resp. len opozičných. Aj v tomto prípade bolo zjavné, že prístup koalíčných poslancov k návrhom opozície je čisto politický, bez náznaku snahy o odbornú diskusiu.

Na 27. schôdzi NR SR bolo v prvom čítaní schválených 40 vládných návrhov zákonov; tento relatívne vysoký počet je zapríčinený aj tým, že boli prerokované návrhy zákonov jednotlivých rezortov súvisiacich s prechodom na menu euro. V prvom čítaní bolo tiež schválených 7 poslaneckých – koaličných návrhov zákonov; 6 poslaneckých – opozičných návrhov bolo zamietnutých. Zaujímavosťou je, že jeden z nich bol návrh poslanca Petra Gaburu na novelu Ústavy SR, ktorou chcel zmeniť spôsob ratifikácie medzinárodných zmlúv podľa čl. 7 ústavy – ústavným zákonom plus následným ratifikačným referendum. Proti tomuto návrhu hlasovali aj poslanci opozície. V druhom čítaní bolo schválených osem vládných návrhov zákonov a jeden poslanecký (koaličný). Ten istý počet návrhov v rovnakej štruktúre sa objavuje aj v treťom čítaní. Parlament neschválil prezidentom vrátený návrh zákona o cestnej premávke; za tento návrh hlasovalo v treťom čítaní len 70 poslancov, pričom na schválenie prezidentom vráteného návrhu je potrebných aspoň 76 hlasov. Poslanci okrem toho schválili aj dva návrhy vlády na skrátené legislatívne konanie. Ide o návrh novely zákona o minimálnej mzde a o návrh novely zákona o cenách.

V prvom z návrhov chce mať vláda väčšiu právomoc spomedzi sociálnych partnerov v otázke stanovovania minimálnej mzdy. Keďže

V sledovanom období proces legislatívnej tvorby nezaznamenal zásadnejšie vybočenie z doterajšej línie. Spoločným menovateľom prístupu vládnej koalície bola nielen snaha prezentovať pripravované a schvaľované právne normy ako naplňovanie priorit, definovaných programovým vyhlásením vlády, ale aj pretrvávajúce odmietnutie akýchkoľvek legislatívnych návrhov, predkladaných poslancami opozičných strán, iba na základe politickej príslušnosti a bez vecného zdôvodnenia.

vláda by nestihla zákonný termín navýšenia minimálnej mzdy (1. októbra 2008), predložila novelu zákona do NR SR so žiadosťou o skrátené legislatívne konanie. Tento postup bol odôvodnený „ohrozením základných práv a slobôd občanov“, čo by v spojitosti s mimoriadnou situáciou dávalo dôvod na takýto postup. V skutočnosti však predkladateľ – Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR – toto odôvodnenie ničím nepodložil. Samotné konštatovanie údajného ohrozenia práv slobôd občanov nie je dostatočné a nenaplnia sa tak dikcia § 89 zákona o rokovacom poriadku NR SR.

V druhom návrhu sa vláda „vlamuje“ do trhového prostredia a zavádza niektoré mechanizmy, ktoré by mali zabrániť „neodôvodnenému“ zvyšovaniu cien v súvislosti so zavedením eura, až po cenovú reguláciu. Proti tomuto návrhu sa veľmi jasne vyslovil napríklad Proti-monopolný úrad SR, guvernér Národnej banky Slovenska, dokonca aj minister financií sa v denníku *Sme* 21. augusta 2008 v súvislosti s návrhom vyjadril, že „protrhové opatrenia sú dostačujúce na to, aby sa ceny vyvíjali normálnym spôsobom“. Napriek tvrdeniu zástupcov relevantných inštitúcií vláda požiadala o skrátené legislatívne konanie, pričom navrhovateľ (je ním paradoxne práve ministerstvo financií) odôvodnil postup hroziacimi značnými hospodárskymi škodami (pri zvýšení cien v súvislosti so zavedením eura). Toto je ilustrácia, ako tá istá inštitúcia dokáže poprieť samu seba v záujme obídania zákona o rokovacom poriadku a naplnenia politického zadania. Ani toto odôvodnenie nie je ničím podložené a musíme konštatovať, že v obidvoch uvedených prípadoch opäť dochádza k porušovaniu zákona (rokovacieho poriadku) v záujme naplnenia politických zadaní. Poslanci obidva návrhy zákonov schválili a boli predložené na podpis prezidentovi republiky.

O tom, akým spôsobom do procesu legislatívnej tvorby zasahujú úvahy o politickom dopade chystaných sociálno-ekonomických opatrení, najmä o možnej odozve zo strany určitej časti populácie, svedčí úsilie o novelizáciu trestného práva v súvislosti so zavedením eura. Do NR SR bola predložená novela Trestného zákona. Z jej prezentácie vyplýval cieľ zakročiť proti špekulatívnemu zvyšovaniu cien v súvislosti so zavedením eura. Nejde pritom o žiadnu novú prevratnú úpravu súvisiacu s prechodom na euro, ale len o kriminalizáciu konaní, ktoré boli dosiaľ posudzované ako správne delikty či priestupky. Kritické hodnotenie si spomínaná novela zaslúži pre svoju nesystémovosť v podmienkach funkčnej trhovej ekonomiky, aj pre zjavne populistický zámer prezentovať vládu ako prísneho ochrancu obyčajných občanov, obávajúcich sa možných negatívnych dopadov zavedenia spoločnej európskej meny.

Vláda predložila do parlamentu aj novely zákonov upravujúcich postavenie súdov a sudcov, konkrétne novely zákona o súdoch, zákona o sudcoch a prísediaciach, zákona o súdnych úradníkoch, zákona o probačných a mediačných úradníkoch, zákona o sídlach a obvodoch súdov SR. Súčasťou balíka týchto noviel je aj novela zákona o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci. Podľa dôvodovej správy je účelom týchto noviel najmä reagovať na požiadavky aplikačnej praxe a vyriešiť legislatívnymi úpravami existujúce problémy a nedostatky, ktoré platná právna úprava v praxi vyvoláva. Pripravované novely zákonov sa však nevyhli kontroverzným ustanoveniam. Na prvom mieste možno spomenúť navrhované doplnenie oprávnenia ministra spravodlivosti odvolať predsedu súdu z jeho funkcie aj z iných závažných dôvodov. Tieto „iné dôvody“ však predložená novela zákona o súdoch bližšie nerozvádza. Žiada sa pritom pripomenúť, že v súčasnosti je minister spravodlivosti oprávnený odvolať predsedu súdu, ak tento poruší zákon. Zároveň sa spomínanou novelou vypúšťa možnosť sudcovskej rady navrhovať odvolanie predsedu súdu. Dôvodom majú byť údajné situácie, v ktorých sudcovská samospráva reaguje neprimeraným spôsobom na kroky a opatrenia predsedu súdu v rámci riadenia a správ súdu. Spolu s navrhovaným posilnením predsedu súdu pri vykonávaní dohľadu pri výkone súdnictva ako aj rozšírením pôsobnosti ministerstva spravodlivosti v oblasti vykonávania previerok spisov súdu aj na oblasť vybavovania a prešetrovania vybavenia sťažností

občanov možno konštatovať, že novela zákona o súdoch smeruje k posilňovaniu postavenia výkonnej moci v oblasti správy súdov na úkor sudcovskej samosprávy. V súvislosti najmä s navrhovaným oprávnením ministra spravodlivosti odvolať predsedov súdov aj z iných (bližšie neurčených) dôvodov, ako je porušenie zákona, možno vysloviť obavy zo zvyšovania vplyvu ministerstva spravodlivosti na osoby predsedov súdu a prostredníctvom nich (cez posilnenie ich právomocí v oblasti dohľadu na výkon súdnictva) aj na samotných sudcov. Kontroverzne možno vnímať aj navrhované upustenie od elektronického systému pridelenia dedičskej agendy notárom. Namiesto toho, aby sa praktické problémy tohto systému v oblasti konania o dedičstve (napríklad situácie, v ktorých notár, prejednávajúci dedičstvo, sídli vo vzdialenejšom meste od pozostalých), riešili jeho vylepšovaním, navrhovaná novela predpokladá návrat k predchádzajúcemu systému rozvrhu práce notárov. Kritický pohľad si zaslúži aj navrhované upustenie od neobmedzenej zodpovednosti sudcov za škodu spôsobenú pri nezákonnom rozhodovaní či nesprávnom úradnom postupe.

Z hľadiska celkového legislatívneho vývoja SR bolo významné rozhodnutie ÚS SR, ktorým bol konštatovaný nesúlad tzv. zákona o preukazovaní pôvodu majetku s Ústavou SR z dôvodov neprimeraných zásahov do vlastníckeho práva, porušovania princípov právnej istoty, retroaktivity vo vzťahu k nadobudnutým právam a nadmerného zasahovania do práva vlastníť majetok. Zákon ukladal novú, nedostatočne identifikovanú povinnosť preukazovať pôvod majetku a presúval dôkazné bremeno z orgánov verejnej moci na fyzické a právnické osoby, zavádzal tiež nový, ústavne neznámy spôsob prepadnutia majetku, ktorého realizácia nie je transparentná. ÚS SR odmietol zákon ako celok.

Po tomto výroku sa objavili názory, že spomínaný zákon by bolo možné v nezmenenej podobe prijať ako ústavný zákon. Toto by však prinieslo nebezpečnú tendenciu do legislatívy. Ústavný súd odmietol zákon z presne špecifikovaných dôvodov, pričom išlo o ochranu princípov právneho štátu a ľudských práv a slobôd (právo vlastníť majetok). Zákon bol teda zlý z dôvodov nebezpečenstva porušovania týchto práv; nebol

„zlý“ preto, lebo bol schválený nedostatočným počtom hlasov. Schválenie pôvodnej podoby zákona formou ústavného zákona by znamenalo, že by tak legislatívna moc vylúčila z hry moc súdnu – ústavný súd nemôže posudzovať súlad ústavného zákona s ústavou. Nebezpečenstvo ohrozenia práv by však stále zostalo. Okrem toho, takýmto spôsobom schvaľovania legislatívnych návrhov by bola jedna moc v štáte (zákonodarná) neprimerane silnejšia nad ostatnými dvomi – súd-

nou a výkonnou, pričom tieto tri moci majú byť vybalansované. Forma ústavného zákona by tak nebola využitá preto, lebo ide o vyjadrenie niektorých fundamentálnych princípov, či v demokratickej spoločnosti nemenných hodnôt, ale preto, aby nebolo možné takýto zákon odstrániť rozhodnutím súdu, resp. zmeniť jednoduchou väčšinou v parlamente. Nemôže platiť, že väčšina 90 hlasov môže schváliť „čokoľvek“.

Pochybnosti o úplnej čistote procedurálneho prístupu vyvolal ministrom vnútra Robertom Kaliňákom avizovaný postup pri schvaľovaní návrhu trestného zákona, ktorý predtým vetoval prezident a v opätovnom hlasovaní nebol poslancami schválený. Hoci rokovací poriadok NR SR určuje minimálnu lehotu 6 mesiacov na predkladanie odmietnutého zákona na rokovanie parlamentu, minister oznámil, že predloží návrh zákona na rokovanie vlády a následne aj do NR SR okamžite. Odvolal sa pritom na stanovisko ústavnoprávneho výboru parlamentu z roku 2002 o neplatnosti šesťmesačného moratória v prípade zákonov, vetovaných hlavou štátu (vtedy bola na rokovanie parlamentu okamžite zaradená neschválená právna norma, predtým vetovaná prezidentom). Odvtedy sa však podobný prípad nestal a polročná lehota bola v prípade všetkých zákonov úzkostranne dodržiavaná. Využitie zdôvodnenia spred šiestich rokov ako precedens pre súčasnú prax naznačuje, že vládna koalícia dáva prednosť účelovému presadeniu vlastných návrhov tak povediac za každú cenu a bez ohľadu na vznikajúce procedurálne pochybnosti.

O tom, akým spôsobom do procesu legislatívnej tvorby zasahujú úvahy o politickom dopade chystaných sociálno-ekonomických opatrení, najmä o možnej odozve zo strany určitej časti populácie, svedčí úsilie o novelizáciu trestného práva v súvislosti so zavedením eura.

Hodnota ratingu IVO Barometra za tretí štvrtrok 2008 v oblasti *Ochrana a dodržiavania ľudských a menšinových práv* je 2,75.

Autorka a autor podkladových analýz

Mgr. JANKA DEBRECÉNIOVÁ, M.Jur.

PhDr. KÁLMÁN PETŐCZ

V hodnotenom období bolo v oblasti ľudských práv zaznamenaných niekoľko momentov, signifikantných z hľadiska ich potenciálu reflektovať stav v dodržiavaní ľudských práv, ako aj z hľadiska trendov, ktoré môžu predznamenávať.

V oblasti reflexie legislatívy, verejných politík a celkovej implementácie ľudských práv v SR bolo významné najmä zverejnenie Správy o dodržiavaní ľudských práv v Slovenskej republike za rok 2007 Slovenským národným strediskom pre ľudské práva (SNSLP) koncom júna 2008. Hoci tejto správe nemožno v porovnaní so správami SNSLP z minulých rokov uprieť viacero kvalitatívnych posunov – napríklad v koncepcii a systematicke správy, v metodológii spracovania, ale aj v jej samotnom obsahu a informačnej bohatosti, táto správa má stále svoje rezervy. V správe chýbajú najmä jasné postoje SNSLP k niektorým opísaným prípadom porušovania ľudských práv a konkrétnejšie odporúčania pre oblasť legislatívy a verejných politík. V niektorých prípadoch tiež nie je jasné, do akej miery SNSLP verifikovalo informácie predložené inštitúciami, ktoré pri tvorbe správy oslovilo, a otáznka je aj hodnovernosť niektorých použitých zdrojov. Trúfalým je tiež všeobecné konštatovanie v závere správy, že „v Slovenskej republike v roku 2007 nedochádzalo k výraznému porušovaniu ľudských práv“. Inštitúcia, akou je SNSLP, by nemala porušovanie ľudských práv takýmto spôsobom bagatelizovať.

V druhej polovici júla 2008 zverejnil Výbor OSN pre odstránenie diskriminácie žien svoje záverečné zistenia adresované Slovensku po prerokovaní druhej, tretej a štvrtej periodickej správy SR za roky 1998 – 2006 o implementácii ustanovení Dohovoru OSN o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (CEDAW) Slovenskou republikou. Hoci Výbor uznal určitý pokrok v uplatňovaní CEDAWu na Slovensku, upozornil na viaceré závažné nedostatky v účinnom uplatňovaní práv žien. Výbor tiež vyjadril znepokojenie nad pretrvávajúcou viacnásobnou diskrimináciou rómskych žien a nad násilím páchaným na ženách a obchodovaním so ženami. Vyjadril tiež poľutovanie nad tým, že sa od vlády nedozvedel viac informácií o ženách žijúcich v netradičných rodinných pomeroch (napríklad lesbických žien). Výbor sa zaoberal aj participáciou žien vo verejnom a politickom živote. Aj tu bol znepokojený tým, že ženy sú málo zastúpené v rozhodovacích procesoch, v politických orgánoch a vo verejnom živote, vrátane akademického života. Výbor bol navyše znepokojený vysvetlením poskytnutým delegáciou vlády SR, podľa ktorého je úroveň reprezentácie žien v politických a rozhodovacích orgánoch nízka v dôsledku nedostatočnej spoločenskej objednávky na účasť v politickom

živote. Výbor uviedol, že takéto vysvetlenie naznačuje nedostatočné pochopenie významu rovnakej účasti žien a mužov na všetkých úrovniach rozhodovania štátu zo strany vlády SR.

V otázkach týkajúcich sa explicitne žien a dievčat výbor navrhuje prijatie špeciálnych opatrení, zabezpečujúcich skutočnú rovnosť mužov a žien (najmä v oblasti zastúpenia žien vo volených i menovaných funkciách vo všetkých oblastiach politického a verejného života a na všetkých úrovniach), posilnenie opatrení na zamedzenie obchodovania so ženami a dievčatami, posilnenie systémových a praktických opatrení na ochranu žien – zažívajúcich násilie v rodine a v spoločnosti, ochrany žien pred negatívnymi ekonomickými a spoločenskými dopadmi rozvodu a spravodlivej delby majetku po rozvoze, ochrany práv žien v oblasti reprodukčného zdravia atď. Výbor takisto vyzýva SR na dôsledné prešetrenie násilných sterilizácií rómskych žien a na zabezpečenie všetkých podmienok pre informovaný súhlas dotknutých žien, pokiaľ má dôjsť k sterilizáciám.

K možnosti výboru dospieť k svojim zisteniam výrazne prispeli viaceré slovenské mimovládne organizácie, ktoré mu najskôr svojou tieňovou správou k periodickej správe vlády SR a neskôr priamou účasťou na zasadnutí výboru pomohli vytvoriť si ucelenejší obraz o stave dodržiavania práv žien na Slovensku. Táto prax je pri práci výboru bežná a patrí medzi legitímne, výborom vítané a autonómne nástroje občianskej participácie pri presadzovaní ľudských práv. Vláda však podľa všetkého takýto typ participácie nevnímala pozitívne. Podpredseda vlády SR pre vedomostnú spoločnosť, európske záležitosti, ľudské práva a menšiny Dušan Čaplovič totiž krátko po zverejnení záverečných zistení výboru povedal: „Pripomienky mimovládnych organizácií tu existujú, ale nikdy to s nami nekonzultovali. Ony vždy prídu do zahraničia a tam sa s nami vedie takýto dialóg. Považujem to za neprijateľné a myslím si, že aj experti v OSN sú si toho vedomí.“

Pri príležitosti dňa Ústavy SR udeľoval prezident Ivan Gašparovič štátne vyznamenania. Vyznamenanie dostal napríklad Jaroslav Chovanec, právnik a vysokoškolský pedagóg, u ktorého sa objavili podozrenia, že v rámci svojej pedagogickej činnosti sexuálne obťažoval študentky. Tento neštandardný krok je o to nešťastnejší, že udelenie vyznamenania Jaroslavu Chovancovi navrhol v mene vlády Dušan Čaplovič, podpredseda vlády pre ľudské práva a menšiny. Štátne vyznamenanie z rúk prezidenta dostala aj herečka Eva Kristínová, ktorá v apríli tohto roku recitovala na akcii zakázanej Slovenskej spoločnosti.

Protimaďarské a antisemitské výroky vysokých ústavných činiteľov, ktorí sú na čele rezortov s kľúčovými úlohami v oblasti ochrany ľudských práv, sú alarmujúce. Okrem politickej nekorektnosti, hrubosti, nekultúrnosti a potenciálu podnecovať šírenie nenávisťných, netolerantných a diskriminačných nálad a predsudkov totiž veľavravne odrážajú fakt, že predstavitelia verejnej moci, ktorí by mali ľudské práva chrániť, nemajú dostatočnú predstavu o ich obsahu.

Dňa 16. septembra 2008 NR SR neposunula do druhého čítania poslanecký návrh na zrušenie zákona o umelom prerušení tehotenstva, ktorého schválením by sa úplne vylúčilo právo žien rozhodnúť sa pre interrupciu. Toto rozhodnutie NR SR je nepochybne v súlade s medzinárodnými ľudskoprávnymi a ženskoprávnymi štandardmi a s nedávnym rozhodnutím Ústavného súdu SR (ÚS SR), ktoré posilnilo garancie práva žien na súkromie a osobnú autonómiu a odmietlo koncept ústavného práva embrya na život.

Dôležitým momentom bolo aj rozhodnutie ÚS SR z 26. júna 2008 o tom, že Najvyšší súd SR (NS SR) porušil základné práva Mustaphu Labsiho, podozrivého z teroristických aktivít vo viacerých krajinách, nebyť mučený ani podrobený krutému, neludskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu. Podstatou sťažnosti bolo tvrdenie sťažovateľa, že následkom jeho vydania do Alžírka, kde ho tamojšie orgány obviňujú z členstva v teroristickej sieti GSPC, môže voči nemu dôjsť k mučeniu, krutému či neludskému zaobchádzaniu a že touto otázkou sa mali zaoberať už všeobecné súdy. ÚS SR konštatoval, že NS SR tým, že nevykonal test domnienky vážnych dôvodov a že si nevšímal potenciálne porušenia ľudských práv sťažovateľa, porušil procesnú zložku čl. 16 ods. 2 Ústavy SR a čl. 3 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (oba tieto články sa zaoberajú zákazom mučenia a neludského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestu). Toto rozhodnutie ústavného súdu je významné aj preto, že vysiela dôležitý signál, potvrdzujúci, že základné ľudské práva a slobody majú všeobecnú a univerzálnu povahu – teda že prináležia všetkým bez rozdielu, vrátane tých, ktorí sú podozriví zo spáchania ťažkých zločinov, vrátane terorizmu, ako aj tých, u ktorých je nezávislými súdmi preukázané, že sú páchatelmi týchto zločinov. Na základe podnetu právnej zástupkyne Mustaphu Labsiho vydal Európsky súd pre ľudské práva 18. júla 2008 predbežné opatrenie, podľa ktorého nemôže byť vydaný do Alžírka.

V dlhotrvajúcich kauzách zbitej študentky maďarskej národnosti Hedvigi Malinovej a zavraždeného študenta Daniela Tupého zodpovedné orgány stále neposkytli verejnosti informácie, ktoré by signalizovali dôkladné vyšetrovanie týchto kauz vedúce k výsledkom očakávaným v právnom štáte.

Až po uzávierke druhého čísla IVO Barometra sa stali prístupnými všetky materiály 3. stretnutia zmluvných strán tzv. Aarhuského dohovoru (Dohovor Európskej hospodárskej komisie OSN o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovaní procese a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia). Podľa niektorých účastníkov stretnutia sa o Slovensku vytvorila mienka, že je odstrašujúcim príkladom porušovania práv verejnosti. Tieňová správa slovenských mimovládnych organizácií vysvetľuje, že napriek medzinárodným záväzkom sa situácia v oblasti pokrytej dohovorom zhoršila po novelizácii viacerých zákonov, napríklad o urýchlení výstavby diaľnic, o ochrane prírody, o posudzovaní vplyvov na životné prostredie či o používaní geneticky modifikovaných organizmov. Ďalej pretrvávajú neochota a byrokratický prístup štátnych orgánov. Verejnosť síce má právo podávať pripomienky k návrhom zákonov, ale legislatívne pravidlá vlády, ktoré túto procedúru upravujú, sú len podzákonnou normou. Preto ak štátne orgány legislatívne pravidlá porušia, verejnosť sa nemôže domáhať ich dodržiavania súdnou cestou.

Samotná správa predložená Slovenskou republikou k implementácii Aarhuského dohovoru verne sleduje šablónu takýchto správ prekladateľských medzinárodným ľudskoprávnym orgánom v 90. rokoch minulého storočia: veľa teórie, avšak tie body správy, kde sa mali uviesť konkrétnejšie informácie o praktickej implementácii jednotlivých ustanovení dohovoru, sú väčšinou označené odkazom „žiadna informácia nebola poskytnutá pod týmto titulom“. Situáciu už len verne dokresľuje fakt, že keď si záujemca chce prečítať slovenskú alebo anglickú verziu správy na stránke Ministerstva životného prostredia SR, pod hypertextovým odkazom mohol nájsť v polovici septembra len prázdny list.

Neštandardný prístup štátnych orgánov k právu verejnosti na rozhodovacích procesoch, sa materializoval počas leta v dvoch veľkých

konkrétnych kauzách – v otázke novej skládky odpadu v Pezinku, kde orgány naďalej ignorujú hlas tisícov občanov a občianok i stanoviská nezávislých odborníkov a odborničok, a v otázke vyvlastňovania na účely diaľničných stavieb aj bez ukončeného stavebného konania, kde v obci Šútovo už zrejme dochádza k nezvratným procesom.

Najvyšší ústavní činitelia SR, najmä prezident Ivan Gašparovič a premiér Robert Fico, odmietli spájanie otázky dodržiavania ľudských práv v Číne s usporiadaním Letných olympijských hier v Pekingu. Zašli pritom ďalej ako väčšina štátnikov, ktorí sa na otváracom ceremoniáli v Pekingu zúčastnili. Nielenže odmietli spájanie športu s politikou (tento postoj by sa ešte dal pochopiť), ale aj spochybnili závažnosť porušovania ľudských práv v Číne. Na zaujatie postoja k tejto otázke vyzvala prezidenta SR generálna tajomníčka Amnesty International (AI) Irene Khan, ako aj slovenská pobočka AI. Podľa vyjadrenia prezidentovho hovorca výzvy AI a iných mimovládnych organizácií, ktoré sa k nej pripojili, slúžia len na „zviditeľnenie týchto organizácií“.

Ani v letných mesiacoch neutíčili prejavy nenávisťných vyhlásení voči Maďarom z úst predsedu SNS Jána Slotu a iných predstaviteľov tejto strany. Stanovisko premiéra a iných vládnych činiteľov, že tieto vyjadrenia sú len svojrúznou reakciou na slová a činy politikov SMK, je čoraz ťažšie udržateľné: SMK totiž počas leta nerobila takmer nič.

V polovici septembra 2008 sa v Budapešti konalo pravidelné Fórum poslancov maďarskej národnosti z Karpatskej kotliny pod záštitou predsedníčky maďarského parlamentu K. Sziliovovej, na ktorom sa zúčastnili aj poslanci za SMK. V hysterickej reakcii na túto udalosť vyzvala SNS k zvolaniu mimoriadnej schôdze parlamentu, na ktorej by sa mala riešiť otázka lojality poslancov SMK k SR. Ak by k zvolaniu mimoriadnej schôdze došlo a skutočne by sa táto otázka v parlamente riešila, išlo by o návrat k atmosfére, ktorá na Slovensku panovala v rokoch 1994 – 1998 za vlády HZDS – SNS – ZRS.

V auguste zverejnili Nadácia otvorenej spoločnosti a Centrum pre výskum etnicity a kultúry výsledky výskumu zameraného na citlivosť detí k otázkam multikulturalizmu, uskutočneného medzi žiakmi 8. a 9. ročníkov základných škôl. Podľa výskumu tzv. tradičné menšiny (Maďari a Rómovia) vyvolávajú

u mladých ľudí väčšie antipatie ako príslušníci iných menšinových skupín, pričom najhoršie sú na tom Maďari (37% antipatií). Značná časť detí si myslí, že Maďari by po maďarsky nemali na verejnosti hovoriť vôbec. Najvyšší ústavní činitelia, vrátane podpredsedu vlády D. Čaploviča, označili výskum za zmanipulovaný. Minister školstva Ján Mikoľaj názor o vytesnení maďarčiny do súkromného života označil za „do istej miery logický“, čím okrem iného spochybnil svoju kompetentnosť viesť rezort školstva, ktorý by mal dbať aj o rozvoj multikultúrneho vzdelávania a výchovy.

Po tom, čo sa k protimaďarským výpadom pridali aj antisemitské narážky ministra spravodlivosti Štefana Harabina a poslancu Vladimíra Mečiara na zasadnutí NR SR začiatkom septembra, predstavitelia kultúrneho a verejného života zverejnili spoločné vyhlásenie, v ktorom vyzývajú politikov a spoločenských činiteľov na Slovensku, aby prestali používať nacionalistický, xenofóbny a rasistický slovník. Obracajú sa tiež k verejnosti, aby nemlčala a otvorene dala najavo svoj nesúhlas. V priebehu septembra výzvu podpísalo tisíc ľudí. Zrejme pod tlakom prejavenej nevôle zahraničných partnerov sa premiér R. Fico pri príležitosti Dňa pamäti obetí holocaustu a rasového násillia prvýkrát od nástupu do funkcie verejne a pomerne jednoznačne dištancoval od prejavov antisemitizmu a vulgarizmu u svojich koalíčných partnerov. Spomínané výroky vysokých ústavných činiteľov, ktorí sú na čele rezortov s kľúčovými úlohami v oblasti ochrany ľudských práv, sú však alarmujúce. Okrem politickej nekorektnosti, hrubosti, nekultúrnosti a potenciálu podnecovať šírenie nenávisťných, netolerantných a diskriminačných nálad a predsudkov totiž veľavravne odraďujú fakt, že predstavitelia verejnej moci, ktorí by mali ľudské práva chrániť, nemajú dostatočnú predstavu o ich obsahu.

Neštandardný prístup štátnych orgánov k právu verejnosti na rozhodovacích procesoch, sa materializoval počas leta v dvoch veľkých konkrétnych kauzách – v otázke novej skládky odpadu v Pezinku, kde orgány naďalej ignorujú hlas tisícov občanov a občianok i stanoviská nezávislých odborníkov a odborničok, a v otázke vyvlastňovania na účely diaľničných stavieb aj bez ukončeného stavebného konania, kde v obci Šútovo už zrejme dochádza k nezvratným procesom.

Hodnota ratingu IVO Barometra za tretí štvrtrok 2008 v oblasti *Nezávislé médiá* je 3,25.

Autori podkladových analýz

Mgr. ZUZANA MISTRÍKOVÁ

TOMÁŠ CZWITKOVICS

V treťom štvrtroku bolo zrejme najsledovanejšou udalosťou uplatňovanie nového tlačového zákona. V prvých mesiacoch jeho uplatňovania síce nedošlo k masívnej záplave novín odpoveďami, situácia však zrejme bola odlišná v zákulisí. Šéfredaktor denníka *Pravda* uviedol, že sa „dramaticky zvýšil“ počet žiadostí o opravu a začali tiež prichádzať žiadosti o odpoveď. Zvýšenie žiadostí zaznamenali aj ostatné celoštátne či regionálne denníky. Znepokojujúce boli aj pokračujúce ataky na novinárov zo strany niektorých predstaviteľov vládnej koalície, ako aj stupňujúce sa aktivity smerujúce k obmedzeniu nezávislosti médií verejnej služby – tieto aktivity sa diali v rovine personálnej, legislatívnej, ako aj v rovine rozhodnutí regulačných orgánov.

Letné obdobie mohlo byť prvou zaťažkavou skúškou pre nový tlačový zákon, ktorý sa stal účinným v júni. Napriek rádozo desiatkam žiadostí o odpoveď či opravu (prevažne z politických, úradníckych a ekonomických kruhov), ktoré v treťom štvrtroku dostali redakcie hlavných printových médií, v novinách sa objavilo len zopár opráv v oprávnených prípadoch, väčšinu žiadostí médiá odmietli.

Zbytočnosť a aj pokrytecké pohnútky za prijatím nového zákona potvrdili odosieltelia sťažností. Prevažnú väčšinu netvorili „bežní občania“, ktorým mal zákon podľa premiéra Roberta Fica, slúžiť, ale politici, úradníci či firmy. Navyše, nový zákon zvýšil v prvom rade výskyt žiadostí o opravu – inštitút, ktorý existoval aj v doterajšej právnej úprave.

Možnosť zneužívania nového práva na odpoveď sa podľa ankety denníka *Sme* prejavila predovšetkým v regionálnej tlači, ktorá je podľa všetkého menej odvážna pri zamietaní odpovedí. Týždenník *My* v Nitre napríklad zverejnil odpoveď starostu Ivanky pri Dunaji v súvislosti s jeho obvinením z trestnej činnosti. Následne však dostal aj žiadosť o odpoveď zo strany Okresného súdu v Nitre, ktorý reagoval na starostovu odpoveď.

Noviny tak zaplavili reakcie dvoch strán, ktoré boli zverejnené bez akéhokoľvek redakčného spracovania. Takéto prezentovanie názorov však neprispieva k zvyšovaniu objektívnosti tlače. Informácie, názory a prezentácia udalostí v odpovediach nie sú nikým overené, čitatelia nemajú možnosť na rovnakom mieste zistiť názor protistrany či redakcie. Právo na odpoveď vyhovuje len „dotknutým“ osobám, ktoré môžu zadarmo prezentovať svoje stanovisko, bez ohľadu na pravdivosť a opodstatnenosť informácií. Sťažovatelia sa v prípade odpovedí tiež väčšinou neodvolávajú na nesprávne informácie, ale na fakty a vyznenie článkov, ktoré sa im nepáči.

Najparadoxnejší prípad žiadosti odpoveď prišiel na adresu týždenníka *Žurnál*. Paradoxný vzhľadom na žiadateľku odpovede, obsah „inkriminovaného“ článku ako aj jeho formu. Potrebu reagovať na krátky článok mala predsedníčka Slovenského syndikátu novinárov (SSN). Text

v *Žurnáli* glosoval seminár SSN usporiadaný v spolupráci s Národným bezpečnostným úradom, ktorý sa zaoberal právnymi aspektmi novinárskej práce s tajnými dokumentmi.

Zuzana Krútka žiadala podľa agentúry TASR odpoveď, pretože *Žurnál* neuviedol presný názov spomínaného seminára – namiesto správneho názvu „Našiel som tajný dokument – čo s ním?“ magazín uviedol, že SSN a NBÚ riešili otázku „Stratil sa tajný dokument, čo s ním?“. Druhá výhrada, pre ktorú predsedníčka syndikátu žiadala právo na odpoveď bola použitá ilustračná fotografia. Časopis zverejnil snímku zo snemu SSN, na ktorom bolo vyše sto ľudí, kým seminár bol len „komorná“ akcia. *Žurnál* tak podľa Z. Krútkej nesprávne informoval o povahe seminára.

Okrem jasnej absurdnosti a prehnané reakcie predsedníčky syndikátu je potrebné v prvom rade pripomenúť možnosti, kedy tlačový zákon pripúšťa zverejnenie odpovede v tlači: „Ak periodická tlač alebo agentúrne spravodajstvo obsahuje skutkové tvrdenie, ktoré sa dotýka cti, dôstojnosti alebo súkromia fyzickej osoby, alebo názvu alebo dobrej povesti právnickej osoby.“

Reakcia Z. Krútkej bola paradoxná tiež preto, že syndikát sám začal vystupovať proti tlačovému zákonu vrátane práva na odpoveď. *Pravda*, až potom, čo sa začal zvyšovať protest zo strany vydavateľov a mimovládnych organizácií. V rámci pripomenovania začiatkom roka syndikát s inštitútom práva na odpoveď súhlasil. Jeho jediný návrh sa týkal len zlúčenia práva na opravu a odpoveď. Názor predsedníčky syndikátu sa tak obrátil za polrok až dvakrát.

Z pohľadu klesajúcej prestíže SSN ako stavovskej organizácie je preto zaujímavá správa o založení slovenskej pobočky IPI (International Press Institute), ktorej existencia je postavená nie na masovom členstve, ale na členstve kľúčových predstaviteľov hlavných slovenských médií. Už mená združené v prípravnom výbore (vybraní riaditelia a šéfredaktori hlavných printových aj elektronických médií) vytvárajú predpoklad na to, aby sa táto organizácia stala rešpektovaným hráčom v obhajobe záujmov novinárskej profesie.

Existencia relevantnej profesijnej organizácie schopnej brániť záujmy novinárov sa ukazuje dôležitá práve v čase pokračujúcich verbálnych atakov na médiá zo strany politickej elity. Premiér R. Fico napríklad opakovane stavia médiá do roly politickej opozície, označuje napríklad denníky *Pravda* a *Sme* za protívladné, vytrvalo konfrontuje redaktorov *Pravdy* s historickou minulosťou ich súčasných spolujateľov a ich údajnými väzbami na politické kruhy v susednom Maďarsku a odvádza tak pozornosť od riešenia reálnych problémov spoločnosti, resp. znižuje váhu médií v očiach verejnosti. O. i. vyhlásil, že „opozícia môže vylihovat' niekde na dovolenkách a nič nerobiť, lebo všetku špinavú robotu za

V treťom štvrtroku bolo zrejme najsledovanejšou udalosťou uplatňovanie nového tlačového zákona. V prvých mesiacoch jeho uplatňovania však zatiaľ nedošlo k jeho zneužívaniu na masívnejšie ataky voči printovým médiám.

nich urobia tieto médiá... To je neuveriteľný brutál, čo robia proti tejto vláde. My sa budeme brániť.“

V prípade oslabovania pozície médií verejnej služby sme zaznamenali otvorený útok na generálnu riaditeľku Slovenského rozhlasu Miloslavu Zemkovú, keď ju Rozhlasová rada uznesením vyzvala, aby sa vzdala funkcie. Zemková tak odmietla a v následnom liste zhrnula výsledky svojho doterajšieho pôsobenia, z ktorých vyplynulo, že realizuje projekt, s ktorým ju rada do funkcie zvolila. Rada, ktorá po obmene tretiny jej členov na začiatku tohto roku stupňuje tlak na generálnu riaditeľku SRo zvolila tento postup aj preto, že dnes sa dá len ťažko nájsť zákonný dôvod na jej odvolanie a ani súčasné rozloženie názorov v rade ešte nevytvára potrebnú dvojtretinovú väčšinu na odvolanie generálnej riaditeľky.

V tejto súvislosti sú znepokojujúce aj rozhodnutia Rady pre vysielanie a retransmisiu týkajúce sa Slovenského rozhlasu, ale vzhľadom na ich obsah potenciálne upravujúce činnosť všetkých elektronických médií. RVR v jednom prípade skonštatovala, že v podstate nie je možné realizovať politickú diskusiu, ak jeden z pozvaných odmietne účasť, hoci aj v poslednej chvíli, inak by bola relácia nevyvážená. Závažnejšie je však rozhodnutie, v ktorom skonštatovala, že jedna z diskusných relácií SRo porušila zásady nestrannosti a objektivity. Absurdnosť tohto rozhodnutia spočíva v tom, že rada síce uznala, že zloženie diskutujúcich novinárov a politológov bolo vyvážené, ale ich názory už nie(!), pretože väčšina výrokov bola namierená proti súčasnej exekutive. V prípade, že by súd potvrdil oprávnenosť týchto rozhodnutí, išlo by o nebezpečný precedens, ktorý by v podstate znemožňoval akúkoľvek politickú diskusiu v elektronických médiách (aj súkromných), resp. politikom by umožňoval svojou účasťou/neúčasťou ovplyvňovať ich obsah a zloženie. Paradoxne pritom rada nerieši otázku, či relácia SRo, v ktorej pravidelne vystupuje sám premiér R. Fico, nie je porušením zásady objektivity a vyváženosti.

Významným krokom k ďalšiemu obmedzeniu nezávislosti verejnoprávnej televízie bol aj „nenápadný“ návrh na obmedzenie reklamy v STV. Tento návrh bol doplnený samotným MK SR do návrhu zákona o Slovenskom audiovizuálnom fonde a o zmene a doplnení niektorých zákonov v čase predloženia návrhu zákona na druhé rokovanie Legislatívnej rady vlády SR, ktoré sa uskutočnilo 1. júla 2008. Návrh predpokladajúci postupný útlm reklamy sa zrodil bez akejkoľvek verejnej diskusie ako príviesok návrhu zákona o audiovizuálnom fonde. V rámci oficiálneho pripomienkovania rezort kultúry dokonca odbil veľmi podobnú požiadavku komerčných vysielateľov s odôvodnením, že „navrhovaná novela ide nad rámec legislatívnej úpravy“. Novela zákona o vysielaní a retransmisii sa nakoniec objavila až vo verzii zákona o audiovizuálnom fonde schválenom vládou.

Obmedzenie reklamy je podľa všetkého výsledkom dohody ministerstva kultúry so súkromnými vysielateľmi. Tí budú do filmového fondu odvádzať časť reklamných príjmov, STV sa však za to odoberie ešte väčší balík reklamných tržieb (v súčasnosti okolo pol miliardy korún). Túto stratu chce rezort kultúry kompenzovať zmluvou so štátom. Tá pre STV znamená pravidelné vyjednávanie a hľadanie podpory u politickej moci. Odobratie reklamy v médiu verejnej služby však v slovenských podmienkach vytvára tiež priestor pre zníženie tlaku na efektivnosť a výrobu divácky atraktívnych programov. Nehovoriac o dopade na celý reklamný trh – kým v súčasnosti o inzertný koláč zápasia štyri celoštátne okruhy, postupným znižovaním reklamného podielu v STV (podľa návrh o rok z troch na dve percentá s každoročným znížením o pol percentného bodu) to bude už len polovica. Z hľadiska deformácie trhu štátnou podporou je útlm reklamy vo verejnoprávnej televízii síce správny, načasovanie, spôsob a náhradné riešenia financovania však neprospejú STV ani trhu s reklamou, ale len dvojici komerčných televízií.

Slovenskej televízii tak vzniká vážny finančný problém. Keďže výber poplatkov podľa nového zákona zostáva za optimistickými odhadmi ministerstva kultúry, STV sa už tento rok dostáva do výrazného deficitu (SRo bol v tomto prezieravejší a do rozpočtu zakalkuloval nižšie príjmy

z poplatkov podľa vlastných prepočtov). Budúci rok by mala prísť o niekoľko stomiliónový balík príjmov z reklamy. To všetko v čase, keď nie je doriešená zmluva so štátom – jej aktuálny návrh vôbec nevytvára predpoklady pre pôvodne deklarované posilnenie nezávislosti médií verejnej služby tým, že budú mať na niekoľko rokov vopred jasnú finančnú stabilitu, naopak bude nútiť aktuálne manažmenty STV a SRo každý rok licitovať s ministerskými úradníkmi o výšku podpory aj o cene, ktorú za to treba zaplatiť.

Zároveň ministerstvo kultúry v podstate poza chrbát médií verejnej služby pripravuje zásadné rozhodnutia o výstavbe spoločného mediálneho komplexu, do ktorého by sa mali STV aj SRo presťahovať. Je neakceptovateľné, že zástupcovia STV ani SRo nemajú reálny dosah na konečné rozhodnutie v tejto veci, napriek tomu, že ide o rozhodnutie, ktoré sa týka ich budúcnosti, nakladania s ich majetkom a plnenie služby verejnosti, ktorá im vyplýva zo zákona. Nehovoriac o tom, že momentálne navrhované riešenie ich dostáva do silnej závislosti od štátu a najmä od realizátora výstavby mediálneho komplexu v rámci zamýšľaného PPP projektu. Fakt, že novému generálnemu riaditeľovi STV sa po pol roku rozpadá manažment, STV pokračuje v diváckom a finančnom prepade, je len dokreslením celkovej situácie v tomto médiu verejnej služby.

Poslanci Národnej rady SR v závere septembra schválili návrh zákona o Tlačovej agentúre Slovenskej republiky, ktorý z nej vytvára verejnoprávnu inštitúciu. Počas prerokovania návrhu vo výboroch neprijal Výbor NR SR pre kultúru a médiá uznesenie k vládnemu návrhu

Znepokojujúce boli pokračujúce ataky na novinárov zo strany niektorých predstaviteľov vládnej koalície, ako aj stupňujúce sa aktivity smerujúce k obmedzeniu nezávislosti médií verejnej služby – tieto aktivity sa diali v rovine personálnej, legislatívnej, ako aj v rovine rozhodnutí regulačných orgánov.

zákona z dôvodu, že nebol uznášaniaschopný. Výbor neschválil z dôvodu, že uznesenie ktorým sa prijímala spoločná správa, nezískalo nadpolovičnú väčšinu prítomných poslancov, ani spoločnú správu o výsledku prerokovania predmetného návrhu zákona vo výboroch. Výsledkom tohto procesu bolo, že spoločný spravodajca – Tomáš Galbavý z SDKÚ-DS podal na 27. schôdzi NR SR 23. septembra 2008 len informáciu o výsledkoch rokovania výborov a predložil pozmeňujúce návrhy, ktorými navrhoval, aby špecifikované orgány verejnej moci získavali informácie TA SR bezodplatne, a aby všetky informácie boli zverejňované po 24 hodinách na internetovej stránke TA SR; tieto návrhy nezískali dostatočnú podporu. Ďalší návrh, ktorým spoločný spravodajca navrhol posilniť nezávislé postavenie TA SR schválený bol, a preto podľa schváleného zákona môžu do obsahu spravodajstva TA SR zasahovať iné subjekty len na základe zákona a v jeho rozsahu. Spravodajstvo TA SR nesmie pôsobiť v prospech žiadnej politickej, hospodárskej, náboženskej, etnickej alebo inej záujmovej skupiny ani proti nej. Z pohľadu návrhu financovania a definovania hlavnej činnosti TA SR však ako nedostatok možno vnímať nevyvsporiadanie návrhu s uplatňovaním článku 86 ods. 2 Zmluvy o ES na štátnu pomoc vo forme náhrady za služby vo verejnom záujme udeľovanej niektorým podnikom povereným poskytovaním služieb všeobecného hospodárskeho záujmu. Nevyvsporiadanie sa s podmienkami rozhodnutia EK 2005/842/ES môže spochybníť naplnenie podmienok štátnej pomoci, ktoré v prípade TA SR už EK od Slovenskej republiky vyžadovala, a to do tej miery, že by sa poskytovaná štátna pomoc nemusela považovať za vylúčenú z oznamovacej povinnosti.

Vláda Slovenskej republiky 2. apríla uložila ministromi kultúry do 23. septembra 2009 predložiť na rokovanie vlády návrh právneho predpisu, ktorý zabezpečí prebratie Smernice o audiovizuálnych mediálnych službách, ktorá reviduje doterajšiu smernicu Televízia bez hraníc. Smernica prináša novú reguláciu do poskytovania audiovizuálnych mediálnych služieb v celom ich rozsahu (od televízneho vysielania (vrátane internetového), poskytovania služby video-on-demand až po reklamu). Na audiovizuálne mediálne služby sa bude uplatňovať regulácia v oblastiach reklamy a sponzorstva, ochrany ľudskej dôstojnosti a maloletých a povinnú podporu európskej a nezávislej produkcie. Spôsob implementácie Smernice zásadne ovplyvní vývoj kreatívneho priemyslu po roku 2009.

V uplynulom štvrtroku sa v zahraničnopolitickej oblasti potvrdili niektoré tendencie, ktoré sa vyprofilovali v predchádzajúcich dvoch rokoch. Slovensko plnilo záväzky vyplývajúce z členstva v NATO (posilňovanie vojenskej prítomnosti v Afganistane), preukazovalo stabilnú podporu prehlbovania i rozširovania EÚ (s aktuálnym dôrazom na Chorvátsko), ako aj podporu proeurópskeho smerovania Ukrajiny. Súčasne sa naďalej komplikovali slovensko-maďarské vzťahy, čo už nemožno považovať za prechodný jav. Ambivalentný zostáva tiež vzťah k Rusku. SR na jednej strane odsúhlasuje bezpečnostné a politické dokumenty a rozhodnutia NATO a EÚ týkajúce sa Ruskej federácie, vrátane kritiky zásahu v Gruzínsku. Zároveň je však slovenská diplomacia voči Rusku značne opatrná a časť politickej špičky, osobitne premiér Robert Fico, mu prejavuje mnohovrstevnatú náklonnosť.

Autori podkladových analýz

Doc. PhDr. MARTIN BÚTORA

VLADIMÍR BILČÍK, PhD.

Mgr. TOMÁŠ STRÁŽAY

Mgr. VLADIMÍR TARASOVIČ

V polovici vládnutia kabinetu Roberta Fica už môžeme hovoriť o trvalejších prvkoch v zahraničnopolitickom postavení a pôsobení Slovenska. Medzi ne patrí plnenie záväzkov vyplývajúcich z členstva v NATO (posilnenie vojenskej prítomnosti SR v Afganistane), stabilná podpora prehlbovania i rozširovania Európskej únie (s aktuálnym dôrazom na Chorvátsko a so sympatiami voči Srbsku), ako aj podpora proeurópskeho smerovania Ukrajiny. K plnohodnotnému členstvu v EÚ prispelo rozhodnutie Francúzska zrušiť prechodné obmedzenia slobodného pobytu osôb aj pre občanov SR. Priblížila sa tiež perspektíva bezvízového styku s USA, keď vláda SR súhlasila so zmluvou o zintenzívnení spolupráce pri predchádzaní a boji proti trestnej činnosti medzi oboma krajinami.

Popri týchto krokoch, ktoré z hľadiska euroatlantického ukotvenia možno hodnotiť pozitívne, však zároveň výraznejšie vystúpili do popredia niektoré menej priaznivé, resp. rozporuplné okolnosti. Za také možno napríklad považovať súčasný stav slovensko-maďarských vzťahov, najmä na úrovni predsedov vlád. Problematikou ostáva tiež vzťah časti vrcholnej slovenskej politiky k Rusku, keď SR na jednej strane odsúhlasuje všetky bezpečnostné a politické dokumenty a rozhodnutia NATO a EÚ týkajúce sa správania Ruska, vrátane odsúdenia jeho agresívneho postupu v Gruzínsku, na druhej strane, najmä ústami premiéra Roberta Fica, verejne deklaruje RF za „mimoriadne dôležitého“ obchodného partnera, zdržuje sa akejkolvek kritiky Ruska a naopak sa kriticky vyslovuje k projektu systémov protiraketovej obrany USA rozmiestnených v Českej republike a Poľsku. Gruzínsku krízu, ktorá bola pre viacerých politikov nových i starších členských štátov Únie príležitosťou na zaujatie stanoviska a hlbšie zamyslenie nad novou situáciou, slovenskí vládnuci politici náležite nerefletovali.

SR začala plniť svoj prísľub posilniť vojenské spôsobilosti a zvyšovať počet príslušníkov svojich ozbrojených síl v operácii ISAF v Afganistane (na 246 osôb do konca roku 2009). Začiatkom septembra 2008 bol ich dovtedajší mandát rozšírený: slovenská strážna četa v počte 45 vojakov bude mať za úlohu ochranu tábora holandských ozbrojených síl, konkrétne leteckej základne Tarin Kowt v afganskej provincii Uruzgan. Jej príslušníci tak na rozdiel od ženistov budú nasadzovaní na miesta, kde sa bojuje. Okrem toho Slovensko po prvýkrát nasadzuje aj svoj

samostatný tzv. národný podporný element, ktorý bude logisticky podporovať všetky jednotky OS SR v misii ISAF. „Účasť v Afganistane nám vyplýva z členstva v NATO“, pripomenul minister obrany Jaroslav Baška. „Myslím si, že povinnosťou každej krajiny je prispievať takýmto spôsobom v iných krajinách, ktoré si nedokážu budovať svoj vlastný mier, svoje demokratické riadenie v krajine.“

V auguste a septembri sa uskutočnili aj rotácie slovenských vojenských síl nasadených v rámci operácií KFOR v Kosove v počte 137 vojakov. Slovensku bola po prvýkrát zverená vo veliteľských štruktúrach Mnohonárodného zoskupenia síl Stred KFOR zodpovedná funkcia zá-

stupcu náčelníka štábu pre podporu, ktorú SR vykonáva od júla 2008.

Zatiaľ čo v otázke podpory integrácie západného Balkánu i všeobecnej podpory proeurópskeho smerovania Ukrajiny panuje medzi štátmi Višegrádskej štvorky zhoda, ktorá bola potvrdená i na septembrovom summite prezidentov V4, slovenské pozície v niektorých ďalších zahraničnopolitických otázkach sa vyprofilovali odlišne.

To sa týka uznania nezávislosti Kosova, kde Slovensko ostáva v rámci V4 osamotené. Slovenská diplomacia

potvrdila zdržanlivý postoj, zdôvodňujúc ho potrebou ďalšieho monitorovania situácie. Premiér Robert Fico sa však vyjadril jednoznačnejšie – SR bola podľa neho „zásadne proti vzniku Kosova ako samostatného štátu“. Argumentoval tým, že tak v prípade Kosova, ako aj v otázke Abcházka a Južného Osetska, ide o porušenie princípu územnej integrity – v prvom prípade Srbska, v druhom Gruzínska.

Napäté zostali napriek „uhorkovej sezóne“ aj slovensko-maďarské vzťahy. Negatívny postoj maďarskej strany voči hanlivým výrokom predsedu koalíciej Slovenskej národnej strany Jána Slotu sa nezmenil. Razantnejšie odsúdenie jeho výrokov zo strany slovenskej vlády, predovšetkým jej premiéra, požadoval tak premiér Ferenc Gyurcsány, ako aj prezident László Sólyom. Ten síce považoval vzájomné vzťahy „na lokálnej a regionálnej úrovni, ale napríklad aj medzi ministerstvami oboch štátov“ za dobré, kritizoval však slovenskú vládu, ktorá sa jasne nedis-tancuje, ale iba vysvetľuje, že sú to výroky člena jednej z koalíčných strán, a nie stanovisko vlády. Neformálne stretnutie premiérov v Bruseli, ktoré sa konalo začiatkom septembra, bolo poznačené sporom ohľad- ne výskumu Centra pre výskum etnicity a kultúry, podľa ktorého sú

V uplynulom štvrtroku sa v zahraničnopolitickej oblasti potvrdili niektoré tendencie, ktoré sa vyprofilovali v predchádzajúcich dvoch rokoch: Slovensko plnilo záväzky vyplývajúce z členstva v NATO, preukazovalo stabilnú podporu prehlbovania i rozširovania EÚ, ako aj podporu proeurópskeho smerovania Ukrajiny.

študenti škôl na Slovensku výrazne negatívne naladení voči spoluobčanom maďarskej národnosti. Premiér Fico spochybnil nielen výsledky prieskumu, ale aj kredibilitu medzinárodnej nadácie, ktorá výskum finančne podporila. Oficiálne stretnutie slovenského a maďarského premiéra tak zostáva v nedohľadne; ich ďalšie kontakty budú pravdepodobne obmedzené na formálne stretnutia na multilaterálnej úrovni.

Racionálny hlas v diskusii zaznel zo strany ministra obrany Jaroslava Bašku, ktorý odmietol tvrdenia J. Slotu o maďarskej hrozbe. Slotu podľa neho nehovorí pravdu, keď tvrdí, že slovenská armáda nie je boj schopná, že na ochranu štátnosti pred Maďarmi treba oživiť domobranu. „Robí úplne zbytočný poplach, domobrana nie je v programovom vyhlásení vlády. Sme spoločne s Maďarskom členmi Európskej únie, sme členmi jedného a toho istého vojenského zoskupenia, Severoatlantickej aliancie.“

Pri hodnotení dvojročnice pôsobenia vlády SR Robert Fica podotkol, že vláda má síce záujem na „odstránení akýchkoľvek šumov vo vzťahu k Maďarsku“, zároveň je však jej legitímym právom, aby s „maximálnou ostražitosťou sledovala extrémne nacionalistické politické sily, ktoré sa môžu dostať v Maďarsku k vládnej moci a môžu spôsobiť nestabilitu v regióne“. Koncom septembra 2008 rozčerili hladinu niektoré výroky predsedu Strany maďarskej koalície Pála Csákyho; predseda vlády ho v reakcii vyzval, aby vyjadreniami o autonómii prestal „ubližovať Slovensku a slovensko-maďarským vzťahom“. Hoci P. Csáky vzápätí poprel, že by bol explicitne hovoril o autonómii, R. Fico za „najväčšie nebezpečenstvo pre kvalitu slovensko-maďarských vzťahov“ označil práve predsedu SMK a „extrémne vedenie tejto politickej strany“. Rozdiel medzi Slotom a Csákyom je podľa Fica v tom, že „Slota zabezpečuje plnenie programového vyhlásenia vlády, a tá jasne udržuje status quo vzťahov príslušníkov národnostných menšín“.

Vzájomné medzištátne vzťahy tak komplikuje aj domáca agenda. Ukazuje sa, že ich zhoršený stav už nemožno považovať za prechodný jav – sú poznačené dlhšie trvajúcou krízou.

Slovensko sa celkom nezhoduje so svojimi dvoma najbližšími susedmi a spojencami, Českou republikou a Poľskom, na potrebe vybudovať systém protiraketovej obrany na báze radaru v Českej republike a raketovej základne v Poľsku. Od začiatku sa k nemu kriticky staval premiér Fico, ktorý sa stotožnil s ruským odsúdením tohto projektu. Zároveň však SR na summite NATO v Bukurešti spolu s ostatnými členmi Aliancie vybudovanie štítu podporila, takže nie po prvý raz vzniká dojem nekonzistentnosti. Na jednej strane pôsobí „oficiálna zahraničná politika“ reprezentovaná rezortmi zahraničných vecí a obrany, ktorá sa v zásade opiera o programové vyhlásenie vlády, o dokumenty schválené v parlamente. Na druhej strane hrá dôležitú úlohu politika zahraničného obchodu s dôrazom na energetickú politiku, reprezentovaná oficiálne ministerstvom hospodárstva, pôsobiaca pod kontrolou predsedu vlády. Do toho všetkého ešte zasahuje prezident Ivan Gašparovič. Zatiaľ čo diplomatom takáto nejednotnosť pochopiteľne sťažuje prácu, premiérovi Ficovi to okrem iného umožňuje používať pri získavaní podpory vo verejnosti popri domácich aj zahraničnopolitické témy.

Špecifický prístup Slovenska k aktuálnemu daniu vynikol počas dramatických udalostí v Gruzínsku, ktoré napokon viedli k prekresleniu geopolitickej mapy Európy. Neprekvapilo, že Slovensko nebolo medzi krajinami, ktoré si na prelome augusta a septembra 2008 od francúzskeho predsedníctva vynútili zvolanie mimoriadneho summitu EÚ (boli medzi nimi Poľsko a pobaltské štáty, Švédsko či Veľká Británia). EÚ sa na summite zhodla na tom, že sa nemôže vo vzťahoch s Ruskom tváriť, akoby sa nič nestalo. Slovensko tiež nebolo medzi krajinami, ktoré navrhovali uplatniť voči Rusku sankcie; naopak, SR ústami šéfa diplomacie Jána Kubiša zdôraznila, že je proti akýmkoľvek

sankciám voči Rusku, ktoré je významným partnerom Slovenska, ako aj EÚ, a jeho izolácia by nič nevyriešila. Slovensko taktiež nekritizovalo Rusko tak ako český minister zahraničných vecí Karel Schwarzenberg, podľa ktorého Rusko provokovalo, agresívne vpadlo do Gruzínska a správalo sa ako „koloniálna mocnosť odhodlaná rozkúskovať a obsadiť časti územia svojho suseda“. Slovenský minister zahraničia sa vo svojom prejave na tom istom Valnom zhromaždení OSN koncom septembra 2008 o Rusku vôbec nezmielil a obmedzil sa na zdôraznenie princípov územnej celistvosti, otvorenosti európskej a transatlantickej perspektívy a na potrebu riešiť „zamrznuté konflikty“. Slovensko súhlasilo so spoločným stanoviskom EÚ, podľa ktorého sa „s krízou v Gruzínsku vzťahy medzi EÚ a Ruskom ocitli na križovatke“ a pokým Rusko nestiahne všetkých svojich vojakov z územia Gruzínska, rozhovory s ním o novej Dohode o partnerstve a spolupráci budú pozastavené. Súhlasilo taktiež s odsúdením rozhodnutia Kremľa uznať samostatnosť odštiepených gruzínskych regiónov Južného Osetska a Abcházka. Slovenské ministerstvo zahraničia však považovalo za potrebné pripomenúť, že Slovensko je jednou z mála krajín, ktoré konzistentne trvajú na rešpektovaní medzinárodného práva, princípu

územnej celistvosti a integrity ako v prípade Kosova, tak aj v prípade Gruzínska. A premiér Fico, ktorý už predtým konštatoval, že môže „o územnej integrite Gruzínska hovoriť s plným oprávnením“, lebo bol a stále aj je za „územnú integritu a celistvosť Srbska ako takého“, nielenže za spúšťača gruzínsko-ruského konfliktu označil „provokáciu gruzínskeho prezidenta“, ale po summite vyhlásil, že by bol radšej, keby sa v jeho záveroch objavila aj kritika Gruzínska.

Hoci slovenskí vrcholní predstavitelia gruzínsku krízu skôr obchádzali, vedeli si pre Rusko nájsť slová ocenenia týkajúce sa ekonomickej spolupráce. Napríklad po pracovnom obede s podpredsedom vlády RF Igorom Sečinom 10. septembra 2008 premiér Fico zdôraznil, že „Slovenská

republika považuje Ruskú federáciu za mimoriadne dôležitého partnera a má záujem na dobrých, priateľských a vzájomne výhodných hospodárskych vzťahoch“. Urýchlenie „dynamiky“ mal priniesť aj ďalší pracovný obed s riaditeľom ruských železníc Vladimírom Jakuninom, ktorý koncom septembra 2008 opakovane prišiel rokovať o kontroverznom a z viacerých strán kritizovanom projekte výstavby širokozozhodnej trate.

Zatiaľ čo viacerí európski politici a experti sa vážne zamýšľajú nad dopadom gruzínskej krízy na politiku Západu voči Rusku; zatiaľ čo obaja kandidáti v predvolebných prezidentských diskusiách v USA dali najavo, že si plne uvedomujú zmenenú situáciu a potrebu konať; zatiaľ čo niektorí predstavitelia nových členských štátov EÚ a NATO vrátane našich susedov začínajú čoraz sústredenejšie analyzovať svoje záujmy; zatiaľ čo česká tajná služba zverejnila alarmujúcu správu o rastúcich aktivitách a manipuláciách ruských agentov spravodajských služieb v ČR – na Slovensku prevažujúca časť vládnucich elit ani ich expertné zázemie akoby neregistrovali našu vlastnú zraniteľnosť, spojenú s energetickou závislosťou a geografickou polohou i so susedstvom so strategicky dôležitým, no potenciálne ohroziteľným susedom – s Ukrajinou. Výnimku predstavuje pracovná návšteva premiéra Fica v polovici septembra v Nórsku, kde sa hovorilo aj o možnostiach „zúčastňovať na dovoze aj z iných krajín ako Ruská federácia“. Je však otáznne, v akej miere dokáže vládna garnitúra prepojiť dlhodobejšie strategické uvažovanie s pragmatickými krokmi, ktoré posilnia zahraničnopolitickú a bezpečnostnú pozíciu Slovenskej republiky. Žiadala by sa tiež fundovaná účasť opozičných elit v tejto diskusii. Nemala by to však byť iba záležitosť politických lídrov: nezanedbateľnú úlohu by mohla zohrať aj expertná zahraničnopolitická a bezpečnostná komunita, akademické kruhy, predstavitelia biznisu, aktivisti občianskych organizácií i ľudia z médií.

Problematický ostáva vzťah časti vrcholnej slovenskej politiky k Rusku, keď SR na jednej strane odsúhlasuje všetky bezpečnostné a politické dokumenty a rozhodnutia NATO a EÚ týkajúce sa správania Ruska, na druhej strane, najmä ústami premiéra Roberta Fica, verejne deklaruje RF za „mimoriadne dôležitého“ obchodného partnera, zdržuje sa akejkoľvek kritiky Ruska a naopak sa kriticky vyslovuje k projektu systémov protiraketovej obrany USA rozmiestnených v Českej republike a Poľsku.

AKTUÁLNE PROJEKTY

NÁRODNÝ POPULIZMUS VS. INTER-KULTÚRNY DIALÓG NA SLOVENSKU: POLITICKÉ FAKTORY A HODNOTY

Podporil: Heinrich Böll Foundation (Nemecko).
Trvanie projektu: júl – november 2008.
Projektový tím: Grigorij Mesežnikov, Oľga Gyárfášová a Zora Bútorová.

Ciel: Projekt je zameraný na identifikáciu spôsobov oslabenia efektivity populistických stratégií, neutralizáciu populistického oslovenia, vypracovanie adekvátnej odpovede na neliberálnu populistickú politiku a posilnenie inter-kultúrneho dialógu na Slovensku. Analytici IVO vypracujú analýzu faktorov, ovplyvňujúcich podoby populistického politiku v dvoch rovinách – v rovine hodnotových orientácií obyvateľstva (t. j. socio-kultúrneho pozadia populizmu) a v rovine činnosti politických strán.

Výstupy: Panelová diskusia (prezentácia), štúdia (pracovný zošit).

POMOC UKRAJINE PRI ZVYŠOVANÍ INFORMOVANOSTI VEREJNOSTI O NATO: SKÚSENOSTI SLOVENSKA II.

Podporil: Ministerstvo zahraničných vecí SR.
Trvanie projektu: 1. máj 2008 – 31. december 2008.
Projektový tím: Oľga Gyárfášová, Alexander Duleba (SF-PA), Vladimír Tarasovič (CENAA).
Spolupracujúce organizácie: Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku, n.o.; Centrum pre európske a severoatlantické vzťahy, n.f.).

Ciel: Posilniť kapacity Ukrajiny v integračnom procese do NATO prostredníctvom zvýšenia verejnej informovanosti o NATO v regiónoch Ukrajiny s najnižšou podporou pre vstup Ukrajiny do Aliancie (Krymská autonómna republika a Donecká oblasť).

Výstupy: Projekt bude mať tri hlavné výstupy:

1. Regionálne konferencie a diskusné fóra (východná a juhovýchodná Ukrajina);
2. Tréning pre mienkotvorcov (najmä novinári a predstavitelia MVO) v otázkach týkajúcich sa členstva NATO (východná a juhovýchodná Ukrajina).

Projekt nadväzuje na minuloročný projekt, ktorý mal veľmi dobrý dopad a ohlas na Ukrajinu. Konzorcium mimovládnych organizácií (IVO, RC SFPA, CENAA) uskutočnilo semináre a prednášky v Odeze, Simferopole a Kyjeve.

OBRAZOVÁ SPRÁVA O STAVE KRAJINY 2007 – 2008

Podporil: CEF – Stredoeurópska nadácia (Central European Foundation).
Trvanie projektu: október 2007 – február 2009.
Projektový tím IVO: Miroslav Kollár (vedúci projektu), Broňa Pinterová (manažérka).
Externí experti a konzultanti: Lucia Nimcová (kurátorka).

Ciel:

- prostredníctvom umeleckej dokumentárnej fotografie zachytiť historickú pamäť krajiny;

- orientáciou na regionálny rozmer nájsť nových autorov a nové pohľady na dokumentárnu fotografiu a prostredníctvom nej na krajinu;
- prezentovať výsledky tejto práce širokej kultúrnej verejnosti;
- ďalej tak nadviazať na predchádzajúcu podporu IVO pri rozvoji dokumentárnej fotografie a jej autorov.

Inštitút pre verejné otázky v rokoch 2001 – 2005 realizoval cyklus piatich fotografických obrazových správ o krajine. Tento projekt sme zvolili ako doplnok našich pravidelných analytických ročníkov, pretože plastický obraz o krajine človek získa až vtedy, keď môže takýto analytický pohľad konfrontovať so subjektívnym autorským pohľadom, ktorý sa nesústreďuje na „veľké“ témy a „veľkých“ ľudí, ale na každodenný život obyčajných obyvateľov krajiny.

Keďže predchádzajúci koncept fotografického projektu považujeme za uzavretý – vypovedá o tom aj súhrnná výstava v roku 2006, po jednorazovej podpore fotografického projektu Martina Črepa z Afganistanu v roku 2007, ktorý nadväzoval na naše aktivity v tomto regióne, sme pripravili projekt ďalšieho cyklu fotografických správ o krajine, ktoré sa však zameriavajú na inú časť autorov a témy.

Hlavným konceptom nového cyklu je pozrieť sa prostredníctvom tvorby „neoficiálnych“ dokumentaristov (nepresne označovaných za „amatérov“) na minulosť aj súčasnosť krajiny prostredníctvom piatich ostrých pohľadov na konkrétne regióny – pod dohľadom a s vodiacou rukou skúsených dokumentaristov a kurátorov. Začínáme na východnom Slovensku, v Humennom, pod vedením kurátorky Lucie Nimcovej.

Po dvojročnom skúmaní amatérskych a oficiálnych archívov v Humennom nás najviac zaujali tri osobnosti. Sú to rovesníci, okolo päťdesiat rokov, všetci hlboko zviazaní s fotografiou, z rôznych dôvodov dokumentovali život okolo seba. Nemožnosť cestovať a pripútanosť k jednému miestu bola neoddeliteľnou súčasťou ich tvorby.

Ich archívy sú plné prekvapení, technických aj ideologických. Je to mikrokozmos individuálnych životov v makrokozme sociálnych zmien a kultúrnej histórie. Odhaľujú rôzne hlbšie významy v určitom čase, nie sú iba dokumentom toho, ako veci vyzerali. Pomáhajú nám pochopiť každodenný život tej doby a dávajú nám možnosť porovnať v čom je náš život iný, alebo práve naopak rovnaký. Na mnohých fotografiách hrajú ľudia svoje roly v závislosti od dobových zvykov, ale po určitom čase sme schopní tieto hry prirodzene odhaliť.

- **Juraj Kammer – Brigády BSP + OFFICIAL**
Oficiálna dokumentácia normalizácie. Slideshow vo veľkom formáte, s osobnou výpoveďou autora.
- **Marian Kusík – Deti/Autoportréty**
Exkurzia do miest a momentov, ktoré boli ignorované oficiálnymi historikmi tej doby – osobný život počas normalizácie.
- **Jozef Lauruský – Vietnamci**
Dokument exotického, súdružská pomoc, studená vojna.

Výstupy:

1. Výstava, 3. 10. – 27. 10. 2008, Open Gallery, Bratislava, v rámci prezentácie víťazky ceny Oskára Čepana 2007 Lucie Nimcovej: *Unofficial*.
2. Výstava, december 2008, BA-CA Kunstforum, Viedeň.
3. Prezentácia publikácií ku každému autorovi + výstava, v rámci prezentácie *Súhrnnej správy o stave spoločnosti Slovensko 2008*, Bratislava, február 2009.

EXPERTI IVO V MÉDIÁCH

MARTIN BÚTORA:

Na západ od Ruska je Západ

Jazyk napovedá veľa. O gruzínskej kríze sme sa občas dozvedali tak, akoby sa odohrávala kdesi mimo nás: hovorilo sa o pozíciách Gruzínska, postupe Ruska, kritike zo strany Západu. Pravda, ak o „Západe“ hovoria Briti, Španieli, Nemci alebo Kanadania bez ohľadu na geografickú polohu svojich štátov, sami seba vnímajú ako nespochybniteľnú súčasť Západu v zmysle demokratického spoločenstva. Na Slovensku akoby sme si ešte stále neosvojili, že aj my sme „Západ“. A správanie sa Ruska v Gruzínsku či jeho vyhrážky Poľsku za dohodu s Američanmi o protiraketovej obrane sa týkajú aj nás. Minimálne z troch dôvodov.

Prvý z nich opísal – pred 15 rokmi, v deň návštevy prezidenta Jelčina v Bratislave – jeden zo študentských lídrov novembra '89 Svetoslav Bombík. V článku o pripravovanej slovensko-ruskej zmluve O čo ide Rusku? dnes už zosnulý zahraničnopolitický analytik varoval: „strategickým cieľom Ruska je rozklad prozápadne orientovanej višegrádskej skupiny a znemožnenie jej členstva v NATO“. Na to chce Rusko „ako najslabší článok V4“ použiť Slovensko, pretože ho vníma ako „najviac náchylné“ prejsť do sféry svojho vplyvu. Nepodarilo sa mu to, no zabúdať by sme na to nemali.

Druhým dôvodom sú slavianoofílske tradície, z ktorých sa nemôžeme vyviazať. Časť slovenskej elity, od Štúra cez Vajanského až po davistov, sa na Rusko spoliehala. No Rusko – ani cárske, ani sovietske – sa

ochranom Slovenska nestalo. Akokoľvek sme mu vďační za vklad do porážky Hitlera, pamätáme si aj to, ako Sovieti po vojne odviekli stovky našich občanov, ako pomáhali nastoliť a podporovali komunistický režim, ako v šesťdesiatom ôsmom ich tanky rozdrvili nádej na zmenu. A nemajme ilúzie, že v dnešnom putinovskom Rusku sa za okupáciu kajajú. Literaturnaja gazeta pred týždňom napísala, že ju nemožno posudzovať iba „z pozícií abstraktného humanizmu“: zákrok sa uskutočnil v podmienkach studenej vojny, ktorej cieľom bolo zničiť ZSSR, čiže Rusko, a za takýchto okolností by sa prirodzene každý štát „bránil“. To znamená, že v duchu „spravodlivej obrany“ vtrhol do Československa...

Tretím dôvodom je životný záujem Slovenska na priaznivom vývoji na Ukrajine, ktorá je vystavená snahe Ruska o posilnenie svojho vplyvu. Rusko má na Kryme flotilu a v Sevastopole lojálnu etnickú menšinu, ktorú by mohlo zneužiť ako trójskeho koňa separatizmu. Eventuálny konflikt by mohol ohroziť územnú celistvosť nášho suseda a problematizovať jeho euroatlantické vyhládky, ktoré Slovensko aj v mene vlastnej bezpečnosti podporuje.

Mali by sme si ujasniť, ako budeme svoje záujmy obhajovať tvárou v tvár Rusku, ktoré dnes namiesto konštruktívneho partnerstva vyhľadáva konfrontáciu so Západom. Nestačí myslieť iba na lacnejšie ceny za energiu. Český komentátor Bohumil Doležal na adresu pražskej „kremelskej loby“ povedal: „Buď si vyberieme Západ, alebo si Rusko vyberie nás“. Pre Slovensko, jeho politikov i občanov to platí dvojnásobne.

Šme, 30. 8. 2008

Grigorij Mesežnikov: Kto, kedy a za čo hlasoval

Ústavné dejiny sa na Slovensku neskončili 1. septembra 1992. Zdá sa, že niektorí politici chcú ľudí presvedčiť o opak.

Ako je už zvykom, výročie prijatia prvopočiatkovej verzie Ústavy Slovenskej republiky dáva príležitosť rôznym ľuďom na rôzne patetické vyhlásenia. Napríklad o tom, aký dôležitý dokument je ústava alebo o tom, akú politickú chybu urobili tí politici, ktorí za túto ústavu v septembri 1992 v parlamente nehlasovali.

Ústava je naozaj veľmi dôležitá právna norma a postup tých poslancov, ktorí vtedy schválenie predloženej verzie ústavy nepodporili, najmä ich motív, môže byť predmetom analýzy (proti hlasovali poslanci KDH a poslanci za maďarské strany sa na hlasovaní nezúčastnili). Dôležité je však ozrejmiť si najmä to, aký to vlastne ústavný text bol v septembri 1992 schválený, aký bol jeho ďalší osud a aký je skutočný vzťah k ústave politikov, demonštrujúcich svoju oddanosť ústave neustálou stigmatizáciou oponentov, ktorí v roku 1992 mali dostatok guráže na to, aby za predložený návrh nehlasovali.

ZALOŽIŤ ODZNOVA

Milan Šútovec v 90. rokoch vo svojich esejach vytrvalo vyzýval k tomu, aby Slovenská republika bola založená odznova. Opodstatnenosť Šútovcovej výzvy bola zjavná v dvoch rovinách – politickej a ústavnoprávnej. Štát, v ktorom tajná služba unáša občanov (zhodou okolností deti najvyšších ústavných činiteľov), vláda marí referendum a parlament zbavuje poslancov poslaneckého mandátu proti ich vôli, štát s ukázkovým režimom neliberálnej demokracie, by si naozaj zaslúžil, aby bol nahradený iným. To bola tá politická rovina.

Ústavnoprávna rovina Šútovcovej úvahy súvisela s tým, že verzia ústavy, schválená 1. septembra 1992, bola, eufemisticky povedané, veľmi ďaleko od dokonalosti, nehovoriac o tom, že spôsob jej schvaľovania (menovité hlasovanie poslancov s povinným odriekanim formulky o „hlasovaní za“) mal slúžiť ako nástroj na diskreditáciu neposlušnej opozície. Text, prijatý v atmosfére horúčkovo pripravovaného rozdelenia federácie, bol plný kritických miest. Ernest Valko, Milan Galanda, Peter Kresák, Ján Drgonec, Ivan Šimko, Juraj Hrabko a ďalší experti poukazovali na mnohé trhliny ústavného textu, niektoré z týchto trhlín vytvárali riziko destabili-

zácie ústavného systému. Jednu takúto diery musel parlament súrne látať pred parlamentnými voľbami 1998, keď hrozilo, že po voľbách sa nenájde ústavný činiteľ, ktorý bude disponovať právomocou odvolávať a menovať vládu (krajina vtedy nemala riadne zvoleného prezidenta).

Pomery na politickej scéne neumožnili po zlomových voľbách 1998 založiť novú Slovenskú republiku prostredníctvom prijatia novej ústavy. Zástancovia tohto riešenia nezískali dostatočnú politickú podporu, ich úsilie však nebolo márne. Dňa 23. februára 2001 parlament schválil rozsiahlu novelu ústavy, pozoruhodnú svojím záberom.

Išlo o hĺbkovú revíziu, keďže viac ako polovica ustanovení ústavného textu bola zmenená a doplnená. Novela pritom išla oveľa ďalej, než bolo potrebné na reparovanie nevydarených paragrafov pôvodnej verzie. Krajina sa pripravovala na vstup do Európskej únie, stála na prahu rozsiahlych reforiem (napríklad jednej z najdôležitejších systémových zmien - reformy verejnej správy) a bez revízie ústavy by ani jedno, ani druhé nebolo možné. Išlo o prioritný záujem štátu a jeho občanov.

PROTI NOVELE

A ako sa postavili k schváleniu spomínanej novely dnešní držiteľia moci, ktorí často hovoria o „národno-štátnych záujmoch“ Slovenska a nevynechávajú pritom príležitosť znovu a znovu podpichovať terajšiu opozíciu za to, že „nehlasovala za slovenskú ústavu“ (naposledy tak urobil pri príležitosti Dňa Ústavy SR prezident Ivan Gašparovič?)

Zdá sa, že títo politici by najradšej vnútili občanom predstavu, že ústavné dejiny na Slovensku sa začali a skončili 1. septembra 1992. Je jasné, prečo tak robia: práve oni totiž hlasovali proti novele ústavy zo dňa 23. 2. 2001. Proti novele, ktorá odstránila väčšinu kritických miest a vytvorila priaznivé podmienky pre vývoj Slovenskej republiky ako demokratického, decentralizovaného právneho štátu, plnoprávnej členskej krajiny únie. Proti tejto novele hlasoval terajší prezident Ivan Gašparovič spolu so všetkými poslancami HZDS a SNS, proti nej hlasoval aj Robert Fico, predseda Smeru a terajší premiér. Celá dnešná vláda na koalícia sa teda de facto postavila proti európskej novele ústavy.

Práve pri príležitosti Dňa Ústavy SR by sme si to mali znovu pripomenúť a týmto politikom odkázať, že namiesto obviňovania politických rivalov, že nehlasovali za problematickú verziu ústavy, by si mali skôr vstúpiť do svedomia, že odmietli podporiť to najlepšie, čo zatiaľ Slovensko vo svojom ústavnom systéme má.

Šme, 2. 9. 2008

Ona a on na Slovensku. Zaostrené na rod a vek

Kniha *Ona a on na Slovensku. Zaostrené na rod a vek* je treťou, záverečnou publikáciou, ktorá vznikla na pôde projektu *Plus pre ženy 45+*. Vo viacerých ohľadoch nadväzuje na knihu *Ona a on na Slovensku. Ženský údel vo svetle verejnej mienky* vydanú v roku 1996, aj na staršie výskumy od začiatku 90. rokov minulého storočia. Venuje sa širokému spektru tém a problémov súvisiacich s postavením žien a mužov v našej spoločnosti a kladie si za cieľ charakterizovať nielen aktuálnu situáciu, ale aj dlhodobejšie trendy.

e-Government očami aktérov a expertov

Štúdiá o názoroch vybraných kľúčových aktérov na problematiku e-Governmentu. Štúdiá obsahuje dve analýzy – výsledky prieskumu, ktorý v priebehu leta 2008 mapoval názory a postoje vybraných kľúčových aktérov v procese zavádzania e-Governmentu na Slovensku a analýzu legislatívnych aspektov zavádzania e-Governmentu na Slovensku.

Ďalšie informácie na www.ivo.sk

Objednávky tel. 02/5443 4030, fax: 02/5443 4041, e-mail: ipa@ivo.sk

UŽ NEMUSÍTE LISTOVAŤ V HRUBÝCH KNIHÁCH!
Kúpte si **všetkých jedenásť Súhrnných správ o stave spoločnosti** Inštitútu pre verejné otázky v slovenskom alebo anglickom jazyku **na jednom CD!**

Objednajte si tieto CD na ipa@ivo.sk alebo telefonicky na **02/5443 4030** za zvýhodnenú cenu!

CD SLOVENSKO 1996 – 2007 SÚHRNNÁ SPRÁVA O STAVE SPOLOČNOSTI
890 Sk (predajná cena 990 Sk)

CD SLOVAKIA 1996 – 2007 A GLOBAL REPORT ON THE STATE OF SOCIETY
1 790 Sk (predajná cena 1 990 Sk)

1996 1997 1998 1999 2000 2001 2002 2003 2004 2005 2006 2007

INŠTITÚT PRE VEREJNÉ OTÁZKY

www.ivo.sk

IVO Newsletter je k dispozícii bezplatne v elektronickej podobe (objednávky na ipa@ivo.sk), alebo si môžete objednať jeho tlačенú verziu.

Ročné predplatné tlačenej podoby IVO Newslettera (6 čísel):
720 Sk (v rámci SR, vrátane poštovného)
1 200 Sk (do zahraničia, vrátane poštovného)

Objednávky na ipa@ivo.sk.

IVO NEWSLETTER 3/2008
© Inštitút pre verejné otázky, 2008

Dizajn, zalomenie: Renesans, spol. s r. o.